

Чыплэм икыхэхын тегушылагъэх

Тыгуасэ АР-м и Лышхъэу Тхыаклушынэ Аслъан УФ-м и Пенсионнэ фонд и Къутамэу АР-м щылэм ипашэу Къулэ Аскэрбийрэ Мыекъопэ район администрацием ипашэу Евгений Ковалевымрэ ригъэблэгъагъэх.

Пенсионнэ фонд и Гъэорышлалэу Мыекъопэ районим щылэм пае унаклэу ашыщтыр зышагъэуцущт чыплэм зэдытегушылагъэх. АР-м и Лышхъэ район гупчэр къэзыгъэдэхэштэу, цыфэу щыпсэхэрэм шлуагъэ къафэзыхыщт унэр зышагъэуцущтым лэфыбэ къызэрэпагъэкыгъэмкӀэ имырэзэныгъэ къырилотыкыгъ, районим ипашэ упчӀэхэр фиғъэзагъэх. Евгений Ковалевым къызэрэцигъэгозагъэмкӀэ, поселкэу Тульскэм игупчэу унэр зышагъэуцумэ ашӀогъом чыгу нэклэ зэрымӀэжыбэр ары лӀфхэр къэзыгъэхылыгъэхэрэр. Арэу щытми, чыплӀиплӀ поселкэм зэрэщэгъэнэфагъэр, арагъэплӀынхэу зэрэфэхъазырхэр къылуагъ. Ахэр организацие зэфэхъафхэм яехэу унэжых, зэхэпхыжхэмэ, а чыплэм районим ищыклэгъэ унэр бгъэуцун плӀэкыщт.

Къулэ Аскэрбий унэр щашынэу апэ дэдэ къагъэлъэгъогъэ чыплӀэр шапхэу ежхэм къыдалытэн фаехэм зэрадимыштэрэр, квадратнэ метрэ пчъагъэу ящыклагъэм фэдиз къызэримыкырэр къылуагъ. Ащ къызэрэхигъэщыгъэмкӀэ, охътабэ темышлэзэ, унэр зыдэщытыщт чыплӀэр зэхэфыгъэ мыхъоу, ищыклэгъэ тхылыхэр Москва амыгъэхыхэмэ, къыхашт илӀэсым ахыщэр къатлупшыну хууштӀ.

— Унаклэр зыдэщытыщтым икыхэхын ащ фэдиз лӀф къыпыкӀынэу щытӀ, — къыкыгъэтхыгъ АР-м и Лышхъэ пхашэу. — ЧыплӀэр къыхэшху, структурэ гъэнэфагъэ горэм иеу щытмэ, шӀудэгущыӀ, зэзэгъыныгъэ дэшхуш, ищыклагъэмэ, тэри лӀпылэгъу тыхуушт. Мы унэм псэуплӀэр къызэригъэдэхэщтым имызакъоу, пенсионерхэм яфӀо-фашӀэхэр афӀэгъэцӀклэгъэнхэр лъэшэу къызэригъэп-сынклӀэщтыр къыдӀалытэн фае.

А мафӀом шомыклэу зэафаныш, пчыхэм къызыфӀклӀогъэхэ зэзэгъыныгъэм щагъэгозэнэу къафигъэпытагъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Адыгэ Республикэм пцӀэжыишэ спортымкӀэ изэнэкъокъоу Ханскэм ипсыыгыплӀэхэм ащыклагъэм ухэлэжынкӀи, уеплынкӀи гъэшлӀэгъоныгъэ. Командэ 18 апэрэ чыплӀэхэм афӀэбэнагъ. Къэралыгъо телерадиокомпаниеу «Адыгеим» ижурналистхэм текӀоныгъэр къыдахыгъ. Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Тхыаклушынэ Аслъан хагъэунэфыкырэ чыплӀэхэр зыхыгъэхэм афӀэгущлуагъ, шлухъафтынхэр аритыжыгъэх.

ПсэуплӀэу Ханскэм ипсыубытыплӀэ нӀпкхэм куп-купэу гошыгъэхэу пцӀэжыи-яшэхэр ащытлӀэгъугъэх. ПцӀэкъэнтфыр нахь дӀэгъоу зыгъэфедэрэм илӀфхэр зэрӀыкӀуатэхэрэм тылыплӀэщтыгъ. Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Тхыаклушынэ Аслъанрэ республикэм и Премьер-министрӀэу КъумпӀыл Муратрэ пцӀэжыишэхэм къахэхыгъэх, гушылэгъу афӀэхугъэх.

(ИкӀгъух я 12-рэ н. ит).

Чыгхэм тичыгу къагъэклӀэракӀэ

Ащ фэдизэу бӀшлагъэп Адыгэ хӀкум ичӀылабэмэ пхӀэшхъэм-мышхъэ чыг зэфӀэшхъафхэмрэ сэнашхъэхэмрэ мымаклэу къа-зышагъэкылыщтыгъэр. ПхӀэшхъэм-мышхъэлэжыным пылъ совхозхэр хӀкум итыгъэх, колхозхэм янахыбӀэм чыплӀэ макӀап ахэм ащӀауытыщтыгъэр. Ахэм адӀалажыэхэрэм фӀэдэ къафахы-щтыгъ.

Адэ джыры? ХӀгъэгум щыклӀогъэ зэхъокыныгъэхэм колхоз-совхозхэр зыщадӀекӀодыгъэхэ уахӀтэм цыфхэм ящыклэгъэ шыпкӀэ чыгхэри зыдихыгъэх. КъэкӀыхэрэм я ВсероссийскӀэ институт (ВИР) икӀутамэу поселкэу Тульскэм пӀамычыжыу щылӀмрэ цыф псэуплӀэхэм ащы-хэм ялӀэ чыг хӀтӀэ зауӀмрэ нылӀп къытфӀэнагъэхэр.

КъэбарыклӀэ гушлуагъо зы-зыхыклӀэ, сятӀклӀэ сянӀэжыу илӀэ-си 105-рэ зыгъэшлагъэм «шы-курешу ар» зӀрилощтыгъэр сыгу къагъэкыжы тигубгъохэм непӀэ арыслӀэгъохэрэ чыг хӀтӀэб-хэу тичыгу къэзыгъэклӀэракӀэ-

хэу езыгъэжыжыгъэхэм. Шып-кӀэ, джырэклӀэ ащ фӀэдэ зӀрыт-лӀагъохэрэр ДжӀэджэ, Мыекъопэ ыкӀи КрасногвардейскӀэ районхэр арых нылӀп. Мыекъопэ районимкӀэ цумпэм дакӀоу чыг зэфӀэшхъафхэр аужырэ лъэх-аным зышагъэтысыгъэхэр хызмэтшлӀапӀэу «Ника» зыфилорэр ары. КрасногвардейскӀэ районри а лъӀныкъом зыщыфӀэ-зыгъазэхэрэм ащыщых фермерхэр. Аужырэ илӀэс зытлущым пхӀэшхъэм-мышхъэ чыг зэфӀэшхъафхэм анахь чыгубэ зы-щарагъэуытыгъэр ДжӀэджэ рай-оныр ары. Ащ ичӀыплӀитӀу чыг хӀтӀэ инышлӀухэр къарытӀэджагъэх. Зыр станицэу Сергиевскэм пӀамычыжыу асфальт гъогум изыб-гъу къылуагъэтысыгъэхэ чыг мин зауӀлэу пленкӀклӀэ ухъума-гъэхэр арых. АдрӀэр хызмэтшлӀа-плӀэу «Архонт» зыфилорэм ичӀыгу щыщ лӀахь щагъэтысыгъ, ари ас-фальт гъогубгъум гол. Ар шӀоф гъогум зӀтыреуты, зы бгъумкӀэ мылӀэрысэ чыг лӀӀпкӀэ цыкӀлӀухэр («карлик» зыфалорэм фӀэдэхэр)

сатырэ кыхъэ дахэхэу щызэ-пӀулсых. АдырабгъумкӀэ ща-гъэтысыгъэхэр чыгыбӀэу зэхэп-хыагъэх.

Тыщылагъ бӀмышлӀэу хызмэт-шлӀапӀэу «Архонт» зыфилорэм. Ащ тыщылулагъ гъэцӀклӀэло па-щэу хызмэтшлӀапӀэм илӀэ шапсы-гӀэлӀ шлагъоу нӀлӀосӀшлӀу къыт-фӀэхугъэ ШыжӀэ ДӀулӀт. Бжы-хъасэхэм ялӀухыжыны зыщызэ-хӀтӀэгъэ чыплӀэм тыклӀозэ а чыг хӀтӀэшхо дахэм текӀолӀагъэти, дгъэшлӀэгъон икӀоу къызӀэпӀэ-плӀыхыагъ. ЗӀклӀэ а зы шапхъ-хэм арыт чыг дӀэхэцӀыкӀлӀух, сан-тиметрӀэ 90-рэ язӀэпчыжыагъэу зӀклӀэрытых.

— ДӀулӀт, мы тлӀэгъурэм идӀахӀгъэ «нӀр пӀӀепхы» зы-фалорэм фӀэд. ШӀуичыгу мыр зыщытлӀэгъурэр, шӀошӀуя?

— ТихызмэтшлӀапӀэ илӀахы ащ хӀтӀэ, ау ар фӀэшхъаф орга-низацие епхыгъэу тичыгу ша-гъэтысыгъ, — къытфӀелуатӀэ тигушылӀэгъу.

— Чыгу шлуклае еуытыба?
— Гектар 74-рэ зӀклӀэ зӀ-

рӀэхурэр. Ащ щыщэу мылӀэрысэ чыг зэфӀэшхъафхэм аубыты-рэр гектар 51-рэ, адрӀэм къужыи, хырици, къыпцӀи, черешни, чӀэ-рӀэи къыщӀкылых, ахэр мылӀэрысэ чыг лӀӀпкӀэ цыкӀлӀухэм анахь лъагалӀох. А лӀӀпкхэм шпалернӀэ-хӀклӀэ яджӀэх. Етлани гъэшлӀэгъо-ныр ахэр зӀклӀэ сэнашхъэ къызыпыкӀэхэрэм афӀэдэхэу джы шӀульӀэгъухэрэ пкӀэу псыгъо фыжыхэм зӀрӀапыгъэхэр ары.

— Сыда, мо цыкӀлӀухэр жьыб-гъэм риутыштхэ?

— Хъау, ащ паеп. Ахэм къа-пыклӀэр бӀэш, чыгыпкӀэ цы-кӀлӀум фӀамылӀтӀэу еуфӀэ, чыгум тыригъӀэгъолхъани илӀӀэкыщт. Етлани мыщ гъэшлӀэгъонэу хӀтӀыр сатырӀэхэм хъэшӀо шлангыр ары-щӀагъэу ищыклагъэу зыщыжыурэм псыр зӀрӀэклагъахӀорэр ары, «ка-пельное орошение» зыфалорэм фӀэд. Ащ фӀӀлӀ агъэфедӀшт псы-убытыплӀэ куу мыщ пӀамычыжыу ратыкӀи, псыр из хыгъэу щыт. Ащ псыр насосхэмкӀэ къыха-щыш, чыгхэм аклагъахӀо. Цыф гъэнэфагъэу ялӀэм чыгум шын-

гъакӀэу хӀтӀыр зӀрегъашӀэш, ищыклагъэу залытӀекӀлӀэ псыр аклагъахӀо. КъызӀэралытӀэрэмкӀэ, зы чыгым зӀклӀэгъахӀогъум псӀэу лӀэклагъахӀэрэр литри 3 — 5-м къыщыкӀлӀэр. Ищыклагъэу зыщы-жыурэм чыгхэм ачӀлӀэгъ агъэкӀаб-зӀ, шӀолӀӀэгъуба зы уцыжыи зӀ-рӀэхемытыр. Мары модрэ бгъум щылӀэм непӀэ нӀбгырэ зауӀлэ щӀэ-лажыэ, шлуанӀэхэр алыгъхэу къы-хӀкыныу ежыгъэу уцыжыхэр ра-упкыхӀзӀэу чыгу шхъашӀор агъэ-шӀабэ.

— Сыдигъо къапыкӀлӀэу ригъэ-жыӀшта?

— Чыгхэм ащыщыбэм мыгъэ къӀэгъагъэ къырахыгъ, мылӀэрысэ цыкӀлӀухэр зыпидзагъэхэри ахӀ-тых.

Чыг хӀтӀэшхохэр гуычыч хъ-гъэ чӀэу лӀагӀклӀэ къэшлӀыхъа-гъэх. Асфальт гъогум маши-нӀхэмкӀэ рычӀэхэрэм ащыщыбэр къӀаууш, чыгум шӀошӀэ да-хэу къыщӀагъагъэр агъэшлагъоу еплӀых.

ЛӀӀХЪУСЭЖЬ
ХъаджӀэрӀтбый.

ИкIыгъэ тхьамафэм ыкIэм республикэм къеблэгъагъ дунэе журналистэу Кипрас Мажейкэ. Къэбарлыгъэалэс амалхэу тишъолъыр щылэжъэрэ пстэуми ялыкIохэм IофшIэIэ амалэу IэIлэхэмкIэ ар къадэгощагъ.

Республикэ программэу «Адыгеим щыпсэхуэрэр яхэгъагъу шIу альэгъоу пIугъэнхэр» зыфилорэм къыдыхэлъытагъэу лъапкъ IофхэмкIэ, зэлъапкъэ-

Уасэ зыфэшIыгъое зэлукIэгъу

гъухэм язэпхыныгъэкIэ ыкIи къэбарлыгъэалэс амалхэмкIэ АР-м и Комитет егъэджэнхэр зэхищагъэх.

Гъэзетхэм, радиом ыкIи телевидением ялофшIэхэу республикэм ирайон пстэуми ащылэжъэхэрэм ащыщхэр зэлукIэгъум къекIолIагъэх, яшIэныгъэхэм ахагъэхуагъ. Тишъолъыр икIушъхъэ чIыплэ анахь дэхэхэм ащыщ мэфитIо егъэджэнхэр шыкIуагъэх.

Уикъэралыгъо шIу плъэгъуным сыда къыкIырэр? Укъыз-щыхъугъэ чIыплэр ара, хъауми ар шъолъырэу, къэралыгъоу зыхахъэхэрэр зэрэпсаоу ара гуфэбэныгъэ зыфIуилэнхэ фаер? Тлъэгъурэ пстэури сIэдэуштэу къэттыжъыра? Сыд фэдэ шапхъэхэр бгъэфедэнхэ фая къэбарыр цIыфхэм альыбгъэлэсыжы зыхъукIэ? Мыхэм ыкIи нэмыкI упчIэхэм джэуапхэр зэхэугуфыкIыгъэу Кипрас къаритыжыгъэх. Егъэджэнхэр зэдэгущIэгъу шыкIлэм тетэу кIуагъэх. Iофэу агъэцакIэрэм емыпхыгъэ упчIэхэмкIи Кипрас игуа-

пэу джэуапхэр аритыжыщтыгъ. Ахэр ежъ ищIлэныгъэ, иунагъо, политикэм, къэралыгъоу зыщыщым афэгъэхьыгъагъэх.

Кипрас Мажейкэ — дунаим щызэлъашIэрэ журналист. Ар къэралыгъо 70-мэ ащылэагъ. Телекъэтынхэу «Время», «Взгляд» зыфилорэхэрэм ащылэжъагъ, Европэм, Америкэм, Африкэм репортажхэр къащышIыгъэх.

Щылэныгъэм исыд фэдэрэ

лъэныкъуи гъэшIэгонэу, узIэпищэу ар къырыгушIэшъушт. Егъэджэнэу щылэагъэхэм зэпстэури нафэ къащышIыгъ — къылуатэрэ пэпчъ зэхэпхырэр пшIомакIэу уедэлущтыгъ. Голландием къыращырэ чэмхэм къащыублагъэу Америкэм исамолеттIысыплэ къухъэ пэрыт нэсыжъэу, дунаир зэрэзэхьокIыгъэм, ащ щылэныгъэм кIэу къыхилъхьагъэхэм къызэрэуагъэу атегушIагъэх, сэ-

мэркуэушхо хэлъэу журналист Iэпэлэсэм егъэджэнхэр ригъэкIокIыгъэх.

Къэралыгъо пшIы пчъагъэмэ ащылэагъэ журналистым Адыгеир лъэшэу ыгу зэрэрихыгъэр, ичIыопс зэрэшIодэхэ дэдэр, джыри къэкIон шIоигъоныгъэ зэрилэр къылуагъ.

Адыгеим ижурналистхэм и ащ осэшIу къафшIыгъ. Iэпэлэсэнэгъэу ахэлъыр зэдэгущIэгъум зэрэщызэхышIагъэм къыкIи-гъэтхыгъ, телевидением илофшIэхэм агъэхъазырыгъэ къэтынхэм игуапуэ яплъыгъ, къащытхыгъ.

Къыхэгъэщыгъэн фадэ зэлукIэгъум хэлэжъэгъэ пстэуми ащ гуахъо зэрэхагъотагъэр, загъэпсэфынэу, яуахътэ гъэшIэгонэу агъэкIонэу амал ялагъ.

Кипрас Мажейкэ тишъолъыр щышIыгъэ гузэхашIэхэр иунагъо къыпыщылъ хъарым лыгъэкIотэщтых — Адыгеим ыуж ащ Македонием кIонэу зигъэхъазырыщтыгъ. Мы къэралыгъом щыщ кIалэм ипхъорэлъф дэкIо.

МЭШЛIЭКЪО Саид.

• КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр •

Iофхэр зэрэлъагъэкIуатэхэрэр зэригъэлъэгъугъ

БлэкIыгъэ бэрэскэшхом, бэдзэогъум и 5-м, АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат МыекIопэ районым щылагъ. Медицинэм иучреждениеу итхэм ащыщхэр, зеклоным епхыгъэу, инвестиционнэ проектхэм къадыхэлъытагъэу псэолъэшын Iофхэр зыщызэшIуахырэ объектхэр къыкIуагъэх. Министрствэ ыкIи къулыкъу зэфэшъхьафэу ахэм афэгъэзагъэхэм, псэолъэшI предприятиеу ащылажъэхэрэм япашэхэр, нэмыкIхэр ащ игъусагъэх. Районым игъунапкъэ дэжъ къыщыпэгъокIыгъ МыекIопэ район администрацием ипашэу Евгений Ковалевыр.

Пстэумэ апэу Премьер-министрэу поселкэу Каменномостскэм дэт сымэджэщым, нэужым поликлиникэм ащылэагъ. НахьыпэкIэ мыхэр централизованнэу агъэфабэщтыгъэх. ДжыхъушъхьафыкIыгъэу ежъхэм япхыгъэнэу гъэфэбаплэ агъэпсы. Ары Премьер-министрэу анахъэу зыгъэгумэкIыщтыгъэр. Районым иврач шъхьалэу Хьо-

клон Роман къызэрилуагъэмкIэ, бжыхъэм, унэхэр зыцагъэплъынхэу зыщырагъэжъэшт уахътэм ипэгъокIэу, пстэури аухышт. Джащ фэдэу КъумпIыл Мурат сымаджэхэм, Iоф щызышIэхэрэм залуигъэкIагъ, яеплъыкIэхэм зашигъэгъозагъ. Iэзэгъу уцхэри, нэмыкIэу зэрIэзэщтхэри сымэджэщым икIоу зэрилэхэм, ащэфынхэ фаеу зэрэмыхъурэм фэшI сымаджэхэр къызэрафэрэзэхэр къыралотыкIыгъ. Iоф щызышIэхэрэм зафигъазэзэ, ялэжъапкIэ тапэкIи къыхэхъоным зэрэпылщытхэр Правительствэм ипашэу къыкIи-гъэтхыгъ. ГумэкIыгъохэр къыралотыкIыхэзэ, IофшIэхэр джыри зэримыкIухэрэр къыралуагъ. Анахъэу гум еIэзэрэ врач, невропатолог ямыIэр. АщкIэ охътэ благъэм хэкIыплэ къагъотынэу псауныгъэм икIэхъумэнкIэ министрэм къыфигъэпытагъ.

Нэужым КъумпIыл Мурат зеклоным епхыгъэ объектэу агъэпсыхэрэм ащыщ кIуагъэ. ЗеклонымкIэ Федеральнэ агентствэмрэ Адыгеимрэ псэуплэу

Каменномостскэм дэжъ зекло-зэтегъэуцожьын комплексэу «ХаджохкIэ» зэджагъэхэр щэгъэпсынэу зэзэгъыныгъэм зэдыкIэтхагъэх. Непэ ащ иинфраструктурэ къыдыхэлъытагъэу, гъэстыныпхъэ шхуантIэм, псым, электричествэм якъэкIуапIэхэр ращалэх. Къушъхъэм къыкIырэм къыхащыгъэу поселкэм псырыкIуапIэр къыращалэ. Ащ ишIуагъэкIэ комплексым имызакъоу, псэуплэм дэххэм псэу зэшъоштхэр ялэ хъушт.

КъумпIыл Мурат IофшIэнхэр зынагъэсыгъэхэр зэригъэлъэгъугъ, иеплъыкIэхэмкIэ адэгъо-щагъ. Комплексым иинфраструктурэ дэлэжъэрэ хъызмэтшIаплэу «Монтаж» зыфилорэм ипашэу Андрей Гетман ялофшIэн зынагъэсыгъэр, тапэкIэ ар зэрэлъагъэкIотэщтыр къыфилотагъ. Гъэстыныпхъэ шхуантIэм икIэкIуапIэу километри 2-м ехъу, псыр къызэрыкIоштэу километрэ 15-м ехъу пстэумкIи акъудын фаеу щыт, ащ нэмыкI псэолъэшын IофшIэн зэфэшъхьафыби зэшIуахышт. Зэзэ-

гъыныгъэм къызэрэщыдэлъытагъэмкIэ, а зэпстэумэ сомэ миллион 225-рэ мин 569-рэ апэлухъащт.

Джащ фэдэу Свято-Михайловскэ чылысым дэжъ зекло-спортивнэ комплекс щэгъэпсынэу рагъэжъагъ. Ащ иинфраструктурэ ишIын зэрэлъыкIуатэрэри Правительствэм ипашэу зэригъэлъэгъугъ. А предприятие дэдэр ары ащи фэгъэзагъэр. Объектхэм яшIын сомэ миллион 87-м ехъу пэлухъащт. Ар зэрэщытэу къафэ-кIогъах. Мы мафэхэм етIуп-щыгъэу псырыкIуапIэхэр чIалъхъэх, зеклохэр къызэрекIолэ-щтхэ транспортым пае уцуплэхэр, автобусхэм апай, автомобиль псынIкIэхэм апай шъхьафэу, агъэпсых.

Псэолъапхъэхэр къыдзэыгъэ-кIышт предприятиеу поселкэу Каменномостскэм щэгъэуцущтыр инвестиционнэ проектхэм ащыщ. ШIуагъэ зыпылэу чIым къычIахыхэрэр зыгъэфедэрэ заводэу «Нерудстройкомырэ» псэолъэшын хыхъэрэ предприятие анахь инхэм ащыщэу «ВОЛМА» зыфилорэмрэ зэзэгъыныгъэ задашIыгъэу ар рагъэжъагъ. Нахь тэрэзэу къэкIон

зыхъукIэ, непэ инфраструктурэ ары агъэпсырэр. «Нерудстройкомы» ипашэу Александр Колесниковым къызэрилуагъэмкIэ, шышъхъэум иапэрэ мафэхэм заводым ишIын рагъэжъэщт. Проектым ишIуагъэкIэ зекIэмкIи инвестициеу сомэ миллиарди 4 республикэм икономикэ къыхэлъхьагъэ хъушт.

КъумпIыл Мурат ыльэгъугъэм уасэ къыфшIызэ, IофшIэнхэр зэрэлъагъэкIуатэхэрэм зэригъэрэзагъэр къыхыгъэщыгъ.

— Мы зыуж тит пстэури цIыфхэм ящылэIэ нахьышIу шIыгъэным фэгъэпсыгъ, — къылуагъ ащ нэужым. — Зеклоным зиушъомбгъумэ, инвесторхэр нахьыбэу къыхъэхэмэ, экономикэм хэхъоныгъэ ишIышт, джащыгъум цIыфхэм ящылэIэ нахьышIу хъушт. Ащ имызакъоу, инфраструктурэм къыдыхэлъытагъэу дгъэпсыхэрэр МыекIопэ районым щыпсэхуэрэм къашъхъэпэщт. Псауныгъэм икIэхъумэн анахь шъхьалэу цIыфымкIэ зэрэщы-тыр къыдэтIытэзэ, ащ епхыгъэ объектхэр зэрэзэтедгъэпсы-хъащтхэм иуж тит, тапэкIи а IофшIэнхэр къызэтедгъэуцощтхэп.

ХЪУТ Нэфсэт.

Ыгу ильым лъыIэсыгъ

Тичылэ ефэнд ыгу ильым лъыIэсыгъ. Уичылэ ащ фэдэ хъарыгъохэр къыдэхъуанхэр акъылыгъ ыкIи насыпыгъ. Хъаджэ ухъуныр псынIагъоуп ыкIи ар зэкIэм кIадэхъурэп. Алахьталэр къып-фэупсэу, угу ильым плэ зыныгъэсыкIэ, ар зымыуасэ щылэп.

Апэрэ ефэндэу тилагъэр Гъупчэкъо Долчэрий. Ащ нэбгыриплшI тыхъоу тыригъэджагъ. Ахэм зэу ащыщыгъ Датхъужъ Къэсэй Адхьам ыкIор. Къурлан

лъапIэр къытхыхи, лъэпэ мафэ къытхидзи быслъымэныгъэр къытхилъхьагъ. Тыригъаджэзэ, инасып къыубыты, Шам хэгъэгум ар ихъагъ. АшIэ хабзэр адишли, сакъыныгъи бгъодэлъэу хъаджэ хъугъэу къэкIожьыгъ. Ильэс пчъагъэхэм тие-фэнд тигъэрэзагъ, ылорэр тшIагъэ, ежъми ипшъэрылхэр дэх имылэу ыгъэцэкIа-гъэх. Алахьталэм иуахътэ къыгъэси идунай ыхъожьыгъ.

Ащ ыуж чылэм дэс быслъымэнхэр

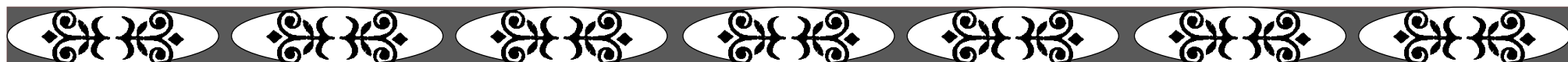
зэхэгущылэжъхи, ефэндыгъор Къэсэй фагъэшъошагъ. Чылэм урипэщэнир псынIагъоуп, ау цIыфхэм цыхъэ къыпфашIэу а IэнатIэр къызыпфагъэшъуашэкIэ бгъэцэкIэн фае. Къурлан еджагъэу чылэм дэххэм Къэсэй Iэпылэгъу тызэрэфэхъу-щытым тыпыллыгъ. Зы нэбгырэ тичылэ дэлIыкIыгъэп Къурлан гъэзагъэ етымытыгъэу. Ыныбжъ емыллытыгъэу, ар хъаджэшI кIонэу хъугъэ. Ащ игъусагъэх ХъатыгъужьыкIуае щыщхэу

Дзыбэ Ахьмэдрэ ЦунтIыжъ Аслъанрэ. Мыхэр дэгъоу къэзэрэгъэгъу-нэжъхэзэ къын пстэури къызэранэкIыгъ ыкIи хъаджэ хъугъэхэу къагъэзэжъыгъ. Ар уичылэкIэ къыбдэхъуныр насыпыгъ.

Сэри Къэсэй деджагъэхэм сачыщ. Арышъ, дэгъоу къызгъурэлэ Къурланыр зэбгъэшIэныр псынIкIэ Iофэу зэрэщы-мытыр ыкIи чылэр зепщэныр зэрэмылэшIэхыр. Iофэу зыпыхъагъэр Тхъэм псынIкIэ фишIынэу, Алахьталэр къы-дэлэпылэнэу тыфелъэлэу Къэсэй.

МЭФЭ Сар.

къ. Пшыжъхъапл.

Коцым ипроцент 67-рэ йахыжыыгъ

Мыгъэрэ йоныгъор ошхым зэпигъэу къыхэкъыми, сыхъат ошлоу къыдафэхэрэр агъэфедэхээ, республикэм ичыгулэжхэм а мэханэшхо зилэ йофшлэныр игъом зэрэзэшлуахыштым фэгъэхыгъэ амалхэр зэрэхъэх.

Адигеим мэкъу-мэщымклэ и Министерствэ къызэритыгъэм-клэ, мыгъэ пстэумкли бжыхъсэ зэфэшхъафхэу гектар мин 93,2-м фэдиизу йахыжыын фэягъэм шыщэу тыгъуасэ еху-лэу аугъоижыгъэр гектар мин 67-м фэдиз хъазыр, ар пстэум-кли йахыжыын фаем ипроцент 72-рэ. Бжыхъасэу йахыжыгъэ гектарым тельытагъэу центнер 38,3-рэ къырахы, пстэумкли лэжыгъэ тонн мин 256-м фэдиз хъазыр къахыжыгъэ.

Хъэ гектар мин 14-м ехъоу къагъэклыгъагъэм илухыжыын республикэм щаухыгъ. Гектар тельытэу ащ центнер 38,8-рэ къытыгъ, пстэумкли аугъо-ижыгъэр тонн мин 54,5-рэ.

Бжыхъэ коцым йубытыштыгъэр гектар мин 78,2-рэ. Ащ

щыщэу тыгъуасэ ехуылэу йа-хыжыгъэр гектар мин 52,5-рэ, ар пстэумкли аугъоижыын фаем ипроцент 67-рэ. Коц гектарым гурытымклэ центнер 38,2-рэ къырахы, тонн мин 200-м ехъу къахыжыгъэ. Коцэу йахыжыгъэм гектар тельытэу центнер пчъагъэу районхэм къащыра-хыжыгъэр: Красногвардейскэр — 42,4-рэ, Кошхъаблэр — 38,7-рэ, Шәуджэныр — 38,5-рэ, Джаджэр — 38-рэ, Теу-цожьыр — 37-рэ, Тэхъутэмы-къуаер — 30,4-рэ, Мыекъуапэр — 25,2-рэ.

Мэфэ ошлхэр къызэкълэлы-клохэу ригъэжъэжыгъэшъ, ко-цым илухыжыын республикэм игубгъохэм мафэ къэс нахъ защеушъомбгъу.

ЛІХЪУСЭЖЪ Хъаджэрэтбий.

Студентхэм ялэпылэгъу

Еджэгъу илъэсыр къэзыухыгъэ студент мин фэдиз Шъачэ йоф шашлэнэу къэклуагъ. Ахэр зэнэкъокъухэр зыщыреклокыштхэ псэуалъэхэм ягъэпсын хэлэжъэштых, объект-хэр зыщагъэпсыгъэхэ чыплэхэр къаукъэбзы-жыштых, агъэдэхэ-штых.

Йофшлэгъу семест-рэр езыгъэжъэрэ ныб-жыкълэхэр Олимпий-скэ паркым щылэ мыл ордэунэжъым ца-угъоигъагъэх. Студент купхэу къэклуагъэхэм япашэхэм йофшлэныр рагъэжъэнымклэ фиты-ныгъэ тхылъхэр алы-гъых. Ныбжыкълэхэм янахыбэм сэнэхъатэу зызфагъасэрэмклэ Шъачэ йоф шашлэшт.

— Студентхэм сыдигъуи тѳжэ, — къылуагъ къэралыгъо корпорациеу «Олимпстрой» зы-филорэм ипашэу Александр Горностаевым. — Ахэр ныбжыкълэх, къарыушлох, ащ къыхэкълэу

йофыгъо псынклэхэп агъэцэкълэнэу зыфэдгъазэ-хэрэри. Илъэсх хуэгъэ ахэр Шъачэ йофышлэ къызыкълэхэрэр. Мыщ йофшлэнымклэ зычапсы-хъэ, ялэлэсэныгъэ шыагъахъо.

(ТИКОРР.).

Йофшлэн лъыхъухэрэм яфитыныгъэхэм ахэхъуагъ

Цыфхэм йофшлэн язытыхэрэм джы фитыныгъэ ялэжыштып йофшлэкло зы-щылыхъухэрэ мэкъэгъэлэхэм ныб-жыым, лъэпкъэу зыщыщын фаем, унагъо илэмэ е имылэмэ, хульфыгъэмэ е бзыльфыгъэмэ къаратхэнэу. УФ-м и Президентэу Владимир Путинер зы-клэтхэгъэ хэбзэгъэуцугъэм къыщело йофшлэплэ чыплэ нэкълэхэм афэгъэхы-гъэ къэбар къатхы зыхуэкълэ цыф зэ-хэдз амышынэу. Документыр зыгъэ-хъазырыгъэр йофшлэнымклэ ыкли со-циальнэ ухуымэнымклэ УФ-м и Мини-стерств.

Мэкъэгъэлэхэм бэрэ ащытэлэгъу, гущылэм пае, «Секретарь йофшлэныр ыгъэцэкълэнэу зыныбжэ илъэс 18-м къы-щегъэжъагъэу 25-м нэсыр бзыльфыгъэ тылъэхъу» е «Водитель тищыклагъ илъэ-сыбэрэ мы сэнэхъатым рылэжъэгъэ урыс хульфыгъэу илъэс 25 — 40 зыныбжыгъэр» зыфилорэхэр гущылэхэр арыт-хэу. Джы мы шыклэр тарихыым къы-хэнэшт. Федеральнэ хэбзэгъэуцугъэу N 162-рэ зытетэу «УФ-м и Законэу «УФ-м щыпсэухэрэм йофшлэн ягъэ-тыгъэныр» зыфилорэм ыкли УФ-м ихэб-зэгъэуцугъэ акт шъафхэм зэхъоклыныгъэхэр афэшлыгъэнхэр» зыфилорэм къызэрэщи-тырэмклэ, цыфхэм язэфэдэ фитыныгъэ-хэр зыукъорэ е зыукъон зылъэкълэшт къэбар йофшлэн язытыхэрэм агъэфе-дэ хуэштэп.

Мэкъэгъэлэхэм джы арыты хуэштэп цыфым ышъоклэ, лъэпкъэу зыщыщымклэ, ыбзэкълэ, къызтеклыгъэхэмклэ, мылькоу илэмклэ, социальнэу зэрэщытымклэ, динэу ылэжыырымклэ, илэнатлэкълэ шап-хъэ афагъэуцоу. Мыщ хэмыхъэхэрэр федеральнэ хэбзэгъэуцугъэмклэ зэ-хэдзымклэ лизын зыщырялэ хуэгъэ-шлэ-гъэхэр арых.

«Урысые гъэзетым» къызэритырымклэ, йофшлэныр цыфхэм ягъэготыгъэным илофыгъо къэралыгъор хэлэжъэным игъо къэсыгъэу мы хэбзэгъэуцугъэр къыз-пкъырыкълэгъэхэм алытэ. Сыда зыплэкълэ ныбжэ зилэхэу йофым хэшлык кув физи-лэхэм, йофшлэныр езыгъэжъэагъэхэм бэрэ лэжъаплэ ямылэу къэнэх. Апэрэхэр ашлэжышхэ, ятлонэрэхэр ашлэныбжы-кълэщэх.

«Мы шапхъэм цыфхэм фитыныгъэ къареты йофшлэн лъыхъухэ зыхуэкълэ ар язытышхуштым ыдэжэ къэкълонхэшъ, зэдэгущылэгъу дашынэу. Ащ мэхъа-нэхшо ил — йофшлэн лъыхъурэм ар езыгъэгъотышхуштыр нахъ благъэу нэлэуасэ фэхъумэ, ыгу рихъынкли къэ-нэштэп, — къыфилотагъ «Урысые гъэ-зетым» йофшлэнымклэ ыкли социальнэ ухуымэнымклэ министрэм игуадзэу Алек-сей Вовченкэм, — цыфхэм ятеплэи зэфэдэп. Зыныбжэ хэкълотагъэми теп-лъэшлу илэн ылэкълэшт, йофыми дэгъоу хишыкълэшт. Ащ фэдэ цыфым йофшлэн язытырэм иеплъыкълэхэу хэкълотагъэхэм афырилэхэр зэблихушхуштыр».

Цыфхэм йофшлэн ягъэгъотыгъэнымклэ къэралыгъо къулыкъум АР-мклэ и Гъэ-лорышлэплэ ипашэу Галина Цыганко-вам зэрилхытэрэмклэ, мы хэбзэгъэу-цугъэм цыфхэм яфитыныгъэхэр зэфэдэ ышылштых ыкли йофшлэн агъотынымклэ лэпылэгъушлу хуэшт. йофшлэкло лъыхъ-хэрэм къафытеорэ е къафаклорэ пэпчэ джы дэгущылэнхэр фэештых, зэкълэри зэльытыгъэштыр йофшлэн лъыхъурэр ары — нахышлоу заригъэлэгъун, шлэныгъэу е лэлэсэныгъэу лэкълэпхэр нахъ тэ-ррэзуу къыгъэлэгъонхэ фае. Зыгорэкълэ телефонклэ цыфыр теуагъэу зэрэб-зылъфыгъэм е зэрэхульфыгъэм, ыныбжэ е нэмыклэу шэпхъакълэхэм къы-дыхамылытэрэ ушхъагъукълэ лумыклэн-хэу къызыралорэм, дэо тхылъ йофшлэ-нымклэ инспекцием ытхышхуштыр ыкли фитыныгъэр зыукъуагъэм административнэ пшъэдэкълэжэ рагъэхыштыр.

— Хэбзэгъэуцугъэм фэгъэхыгъэ къэ-барыр йофшлэкло лъыхъурэ пстэуми алытэгъэлэсы, — ело Галина Цыган-ковам, — джы къатышт мэкъэгъэлэхэр шыкълэклэм теттыштыр.

Цыфым ифитыныгъэхэр зыукъорэ мэкъэгъэлэу зытыхэрэм мыщ фэдэ та-зырхэр къаждэштых: физическэ лъап-сэ зилэу лажъэхэрэм сомэ 500-м къы-щыублагъэу 1000-м нэсэу, лэнатлэ зы-лыгъхэм сомэ мини 3-м къыщыублагъэу мини 5-м нэс, юридическэ лъапсэ зилэу лажъэхэрэм сомэ мини 10-м щегъэ-жагъэу мин 15-м нэс арагъэтышт.

Зэхъоклыныгъэу щылэхэмклэ сыд фэдэ

еплъыкълэа йоф языгъашлэхэрэм ялэхэр?

Емтыль Зауркъан, мыекъопэ ма-шинэш хызмэтшлэплэм ипаш:

— Мы зэхъоклыныгъэхэр щымылэхэзи йофшлэклор сштэ зыхуэкълэ, ыныбжэ пэ-рыохуу зыкли къысфэхуэгъэп. Илъэс зытуш хуэгъэ конструкторэу зысштэ-гъэр илъэс 58-рэ фэдиз зыныбжэ йофшлэ. Зыкли сыкълэгъожыгъэп, ныб-жыкълэхэм анахъ дэгъоу, анахъ ча-нэу йоф ымышлэмэ, ауж кынэрэп. Еджэ-ныр къэзыухыгъагъэхэри сэштэх. Ежэ цыфым елытыгъ йоф зеришлэштыр нахъ ыныбжыкли, лъэпкъэу зыщыщымкли къыхэлхынэу щытэп. Хэбзэгъэуцугъэу джы щылэ хуэгъэм ишлуагъэ къэмыклонэу сэ слорэп, ау зэхэдз зышылштым цы-фэу ыштэшт-ымыштэшттымклэ ебгъэзын плэкълэштэп. Ныбжэу илэм ымыгъэ-разэмэ, нэмыклэ ушхъагъу фишлын ыплэкълэшт йофшлэ ымыштэным пае. Ау зыдэгущылэрэ уж цыфым ыгу фэ-клони ыплэкълэшт, пстэури зэльытыгъэр шхъадж гухэлъэу зыдилыгъыр ары.

Елена Михайловских, АР-м икъэра-лыгъо учреждениеу «Къалэу Мыекъуапэ йофшлэныр ягъэгъотыгъэнымклэ и Гупч» зыфилорэм ипашэ игуадз:

— Мы зэхъоклыныгъэхэм яшлуагъэ къэкълонэу сэ сепллы, сыда зыплэкълэ, ыплэкълэ зэрэщытыгъэу, йофшлэкло зэрэ-лхыхуэхэрэмклэ мэкъэгъэлэум ныбжыр итхэгъэ зыхуэкълэ, цыфыр ащ къыхимы-убытэрэмэ, блигъэкълэштыгъ, нэмыклэхэм алыхуштыгъ, ымыгъотыхэуи къыхэкълэ-

щтыгъ. Джы йофшлэплэ ыгъотынымклэ нахъ гугъаплэ илэ мэхъу — чыплэ нэкълэ зилэ пашэм е ащ илэкло йукълэн, дэгущы-лэн, ыгу зырыригъэхын ыплэкълэшт.

Мыхъамэт, сатыуш:

— Йофэу цыфым ебгъэшлэшттым бэкълэ елытыгъ ар къызэрэхэпхыштыри. Гущылэм пае, сэ водитель сищыклагъэмэ, къыхэсхышт хульфыгъэ. Бзыльфыгъа-бэми джырэ уахътэм машинэ зэра-фэ, ау цыхъэ афэсшышхуштып ахэм. Ар сэ сиепллыклэ. Бзыльфыгъэр сштэ-штэп, ау хэбзэгъэуцугъагъэм елытыгъэу ауштэу джы еплэ хуэштэп, арышъ, нэ-мыклэ ушхъагъу горэ къыфэгъотыгъэми, сэ садэжэ машинэ зэрифэнэу ащ йофшлэн щигъотыштэп. (Мэщхы).

Джащ фэдэу хэбзэгъэуцугъэм къы-дельтытэ йофшлэн зимылэу дзэм къу-лыкъуу щызыхыгъэ ныбжыкълэхэр къызыкълэжхэкълэ илъэсищым къыклоклэ пэрытныгъэ алыгъэу сэнэхъат ягъэгъо-тыгъэныр.

Урысыем ишъолпырхэм якъэралыгъо хабзэхэм джы зэхачэнхэ фае пен-сионерхэу йофшлэныр езыгъэжъэжы зышлоигъохэм ясэнэхъат ыкли сэнэ-хъат тедзэ егъэджэнхэр. Сэкъатныгъэ зилэ сабийхэр ыкли сабийбэ зыплурэ ны-тыхэу йофшлэн зимылэхэми клэлацы-клухэм яплун зэрар емыклэу лэжъэн-хэмклэ ищыклагъэхэр афэшлэгъэныр зэхъоклыныгъэхэм къадыхэлъытагъ.

МЭШЛЭКЪО Саид.

Килограмм ныкъо яонтэгъугъэшт

Олимпийскэ ыкIи Паралимпийскэ джэгунхэу Шъачэ щыклоштхэм ахэлэжъэшт спортсменхэм апае медал 1300-рэ агъэхъазырынэу щыт. Ахэм яшын тыжын тоннитIу, джэрз килограмм 700, дышъэ килограмми 3 апэIухъащт. Ахэм доллар миллионипшI атырагъэкIодэщт.

Тыжыным ыкIи дышъэм пкъыгъо зэфэшхъафхэр ахэзышыкIырэ IэпэIасэхэм къызэралорэмкIэ, зы медалым ишын сыхъат 18 — 20 тырагъэIуадэ. Олимпийскэ дышъэ медалым грамм 531-рэ, тыжыным — 525-рэ, джэрзым — 460-рэ яонтэгъугъэшт. Паралимпийскэ джэгунхэм теклоныгъэ

къащыдэзыхэрэм ямедальхэр нахэ онтэгъуштых.

Дышъэ медальхэм альапсэ тыжын къабзэу зипробэ 956-м хэшIыкIыгъэшт, ащ ышъхъагъ зипробэ 999-рэ хъурэ дышъэр тегъэчыхъэгъэшт.

— Шъачэ щыклошт Олимпиадэм теклоныгъэ къащыдэзыхышт спортсменхэм аратышт медальхэм афэдэхэр джынэс тыди щагъэхъазырыгъэхэп. Ахэр яонтэгъугъэки, ядэгъугъэки, зэрашыгъэхэ шыкIэмкIи шыIэ пстэумэ атекIых, — къыIуагъ Урысыем тыжын ыкIи дышъэ IэшIагъэхэр зышIыхэрэм я Гильдие хэтэу Андрей Сидоренкэм.

Мыкоммерческэ организациехэр зэнэкъокъухэм ахэлэжъэнхэ альэкIышт

Урысые Федерацием и Президент 2013-рэ илъэсым гъэтхэпэм и 29-м ышIыгъэ унашъоу N 115-р зытэтэу «Мыкоммерческэ мыправительственнэ организациехэу социальнэ мэхъанэшхо зилэ проектхэр зыгъэцакIэхэрэм ыкIи граждэдан обществэм хэхъоныгъэ егъэшIыгъэным хэлажъэхэрэм 2013-рэ илъэсым къэралыгъо IэпыIэгъу зэрарагъэгъотыштым ехыIлагъ» зыфиIорэм диштэу 2013-рэ илъэсым мыкоммерческэ мыправительственнэ организациехэм гъэсэнэгъэм, искусствэм, культурэм, наукэм, физическэ культурэм альэныкъокIэ, псауныгъэмрэ тыкхэзыуцухъэрэ дунаимрэ якъэухъумэн, цыфхэм яфитыныгъэхэмрэ яшхъафитыныгъэхэмрэ якъэухъумэн, гъот макIэ зилэхэм ыкIи социальнэу мыухъумагъэхэм ясоциальнэ фэло-фашIэхэр гъэцкIэгъэнхэм атегъэпсыхъэгъэ проектхэр, программэхэр пхырышчыгъэнхэм ыкIи научнэ ушэтынхэр шыгъэнхэм япхыгъэ зэнэкъокъухэм язэхэщэнкIэ субсидиэхэр къаратыштых, ахэм якIэуххэмкIэ мыкоммерческэ организациехэм грантхэр къафыхагъэкIыштых.

2013-рэ илъэсым мыкоммерческэ организациехэм ахыщэу къафыхагъэкIыштыр

нахыбэшт, ар сомэ мин 2320000-рэ зэрэхъурэр.

Зэнэкъокъум изэхэщэн фэгъэзэгъэ организациехэмрэ проектхэр зыфэгъэхыгъэхэмрэ мы унашъом голь гуадзэм ижугъотэщтых.

Шъуналэ тешъотэгъадзэ мы илъэсым заявкэхэр залыхыштыхэ пIалъэр зэрагъэкIэIыгъэм. 2013-рэ илъэсым жьоныгъуакIэм и 15-м къышегъэжъагъэу зэнэкъокъум хэлажъэ зышIоигъохэм язаявкэхэр алахых, 2013-рэ илъэсым бэдзэогъум и 15-м ахэм яштэн аухышт. Зэнэкъокъум икIэуххэр 2013-рэ илъэсым шышхъэIум и 23-м нэс зэфэхысыжыштых. Проектэу къырахыIлэхэрэр 2014-рэ илъэсым Iоныгъом и 30-м нэс агъэцкIэнхэ альэкIынэу щытынхэ фæе.

Зэнэкъокъум хэлэжъэнхэм пæе мыкоммерческэ организациехэм зэнэкъокъур зэхэзыщэрэ организацием тхылыпIэм тетэу ыкIи электрон шыкIэкIэ зэнэкъокъум зэрэхэлэжъэщтхэмкIэ заявкэр фæгъэхын фæе.

Грантхэм якыхыгъэкIынкIэ зэнэкъокъухэр зэрэхэащэхэрэм фэгъэхыгъэ къэбархэм Урысые Федерацием и Общественнэ палатэ исайтэу http://opr.ru/about/interaction/nko_list/1959/ ыкIи grants.oprf.ru зыфиIохэрэм нэлъасэ зашчыфэшъушын шъульэкIышт.

• Къэбарыклэхэр • Къэбарыклэхэр • Къэбарыклэхэр • Къэбарыклэхэр •

Мэкъумэщ сэнэхъатым рэлажъэ

Зигугъу къэсшIы сшIоигъор бэшIагъэ зысшIэрэр. ИцIыкIугъом къышегъэжъагъэу еджэ зэхъуми, IофшIэныр зырегажъэми сашыгъозагъ изекIуакIэхэм. ХъатыгъужыкIое гурыт еджапIэу сызщеджагъэм ыкIи Iоф зыщысшIагъэм чIэсыгъ, дэгъоу щеджагъ, зерифэшъуашъуи къыухыгъ. Апшъэрэ мэкъумэщ гъэсэнэгъэ зэригъэгъотыгъэу непэ къызнэсыгъэм чанэу Iоф ешIэ. Ар ПэкIэшхо Iлакъом щыщэу Алыи. Зэлухыгъэ акционер обществэу «Хъалыгъу продуктхэм я Джэджэ комбинат» игенеральнэ директор, ыныбжъ илъэс 60 хъугъэ бэдзэогъум и 6-м.

Хэгъэгъу ззошхом ыпэкIэ элеваторхэмрэ колхоз-совхозхэмрэ зэпхыгъэхэу щытыгъэх, зэо ужыми джащ фэдагъ. Техникэр зэрэмэкIагъэм къыхэкIэу лэжыгъэр, анахъэу коцыр шыку-цукухэмкIэ колхозхэм къарашчыти, элеваторым чэчыри мафэри ращалэщтыгъ. ТыкIэлэцIыкIоу цукухэм тарысэу лэжыгъэзэхэхэм тыздашэти, ку ушъагъэр хыльзэхэхэхэмкIэ тагъэунэкIыштыгъэ, Iагъэу дытагъэхыештыгъэ. Зэо ужыми лэжыгъэ гъэтылыпIэм Iохэрэм тырагъусэу бэрэ къыхэкIыгъ.

«Хъалыгъу продуктхэм якомбинат» джы къызнэсыгъэм элеваторкIэ еджэх. Ар лэжыгъэ гъэтылыпIэшху. Коци, натрыфи, тыгъэгъази мыкIодхэу, мыбгъуатэхэу илъэсыбэрэ илпынхэ альэкIышт. Зэрэхабзэу, мыщ къащэрэ лэжыгъэр ащэчышъ, Iагъэлпчы. Дэгъоу аутхындзы, агъэкъабзэ, агъэгъушъыжы. Элеваторыр хъамбарышхоу механизмэхэмкIэ зтегъэпсыхъэгъэ лэжыгъэ гъэтылыпIэ ин.

Алыи укытегушылэн зыхъукIэ, ар илъэсыбэрэ Мыекъопэ чэтэхъо фаб-

рикэм зэрэщылэжъагъэм игугъуи къэшыгъэн фæе. Кубанскэ мэкъумэщ институтым изоотехническэ факультет къэзыухыгъэ специалист ныбжыкIэм IофшIэныр апэу щыригъэжъагъэ мы предприятием. А лъэхъаным чэтэхъо фабрикэу «Адыгеим иилъэс 50» зыцIагъэр ыльэ теуцогъэ къодыагъ, зоотехник-бригадирэу ащ аштэгъагъ. Ар зыхъугъэр 1979-рэ илъэсым ибжыкIэ. ИлъэсипIэ а IэнатIэм Iутыгъэу мы фабрикэм изоотехник шъхъаIэу агъэнафи, илъэс 11-м ехъурэ ар ыгъэцкIагъ. Ащ ыуж къалэу Мыекъуапэ иадминистрацияе иунашъокIэ чэтэхъо фабрикэу «Адыгеим иилъэс 50» зыфиIорэм зэфэшIыгъэ акционер обществэу «Чэтахъо» («Птицевод») цIэу фашIи, ащ ипашэу агъэнэфагъ ПэкIэшхор. Илъэс

зытфыхэ ащ Iутыгъэу, зэфэшIыгъэ акционер обществэм Теуцожэ чэтэхъо фабрикэр къырапхи, генеральнэ директор IэнатIэр къырапэсыгъ. 2006-рэ илъэсым игъэтхэпэ мазэ къышегъэжъагъэу ащ ыцIэ «Адыгэ бройлер объединение» зыфиIорэмкIэ зэблахъужыгъагъ. ИлъэситIу тешIагъэу Алыи чэтэхъохэм япэщэ IэнатIэ ежы ишIоигъоныгъэкIэ къыгъэтылыпъыжы, нэмыкI Iоф Iухъагъ.

2008-рэ илъэсым иапэрэ мазэ къышегъэжъагъэу непэ къызнэсыгъэм «Хъалыгъу продуктхэм якомбинатэу» станицэу Джэджэ дэтым Iоф щешIэ. Апэу генеральнэ директорым игуадзэу, ащ ыуж генеральнэ директор IэнатIэр фæгъэшIоагъэу мы комбинатым щэлажъэ.

ПэкIэшхо Алыи ЗАО-у «Чэтахъом» ипашэу зыщэтэм игъэхъагъэхэм ащыщхэр тыгу къэдгъэкIыжыных. Мы предприятиер а илъэсхэм игъэхъагъэхэмкIэ республикэмкIэ апэ итыгъ. 1999-рэ илъэсым чэтылэу къахыжыгъагъэр бэп, ау къыкIэлъыкIорэ илъэсым тонн миннэ 3,5-м нигъэсыгъагъ. А илъэсым ыкIэ нэс къыригъэхъу зэпытыгъ. Предприятием иколлектив зыфэбэнагъэр производствэм ренэу зыкыгъэIэтыгъэныр арыгъэ. Арэуштыгъу хъуным пæе чэтэххэр тегъэпсыхъагъэхэу шыгъэнхэм, оборулованиер IлэхэмкIэ зэблэхъугъэным, чэтэхъохэр лэжапкIэмкIэ гъэрэзэгъэнхэм апылгыгъ генеральнэ директорым. Илъэс къэс ар зипэщэ коллективым игъэхъагъэхэм ахимыгъахъоу къыхэкIыгъэп. 1999-рэ илъэсым бройлер чэтыл тонн 62-рэ нахъ къызшамыхыжыгъэу предприятием 2004-рэ илъэсым а пчъагъэр тонн 2423-м шынагъэсыгъагъ. А гъэхъагъэхэр къызкIэкIуагъэхэр технологиие пэрытыр зэрагъэфедатгъэр ары. А пстэури предприятием ипашэу IофшIаIэ зэрелытыгъэр гъэнэфагъэ.

Дунэе ермэлыкъэу «Продэкспо-2003»

зыфиIоу Москва щызэхэащэгъагъэм чэтэхъо предприятиер хэлэжъагъагъ. Джащ фэдэу хэшыпыкIыгъэ шхынхэр къызшагъэлъэгъогъэ яенэрэ выставкэу «Югпищепромом» зыхэлажъэхэм, мыекъопэ чэтэхъохэм диплом къаратыгъагъ. Ащ дакIоу, чэтылым хэшIыкIыгъэ гъомылапхъэу къышагъэлъэгъуагъэм хэгъэунэфыкIырэ чIыпIэ щибубытыгъагъ.

Алыи чэтэхъо предприятием пэщэныгъэ зэрэдызэрихъагъэм къыкIэкIуагъэхэу илэх чытхъу тхыпхэр, наградэхэр. Ахэм ащыщых республикэмрэ Мыекъопэ къэлэ администрациемрэ япашэхэр зыкIэтхэжыгъэхэ чытхъу тхыпхэмрэ шIухъафтынхэмрэ. «АР-м мэкъумэщ производствэмкIэ изаслуженнэ IофшIо» зыфиIорэ цIэри 2007-рэ илъэсым къыфаусыгъ.

Сыкызытегушылэрэ юбилярыр ХъатыгъужыкIуае къышчыгъу. Ятэу Аюбэ «Урысыем изаслуженнэ Iлэлэгъадж» зыфиIорэ чытхъуцIэ илэу гурыт еджапIэм завучэу, нэужым директорэу илъэсыбэрэ щылэжъагъ. Сэри илъэс заулэрэ а еджапIэм Iоф щысшIагъэти, езгъэджагъэхэм Алыи ащыщ. Арышъ, ащ фэдэ еджапIохэр зыгъэсэгъэ Iлэлэгъэджэ купым сызэрэхэтыгъэм сырэгъушхо.

ПэкIэшхохэр лъэпкъышхохэм ащыщхэп, ахэр ХъатыгъужыкIуае фэшхъаф шыпсэхэрэп. Лъэпкъ макIэхэм ащыщхэми, ягугъу дэикIэ арагъэшIыгъэп. Цыф гъэсагъэхэр къахэкIыгъэх, фронтовикхэри Iлакъом хэтых. Арышъ, Алыи илъэс 60 зэрэхъугъэм пæе ежымыи иунагъуи тафэгъушхо, псауныгъэ пытэрэ щылэкIэ-псэукIэ дахэрэ илэхэу, тхъэжъэу бэрэ щылэмэ зэрэтшIоигъоми къыкIэсэгъэтыхы.

ШЫМЫГЪЭХЪУ Мурат.
АР-м иветеранхэм ясовет ипресс-къулыкъу ипаш.
Сурэтым итыр: ПэкIэшхо Алыи.

Апэрэшъхь

Азие Цыклум икьушъхьэ зэ-пэлут шыгүфхэр Тьркуем ичыгу-огу зэнэс чыжьэккэ кышыль-гьуагъэх. Мэфипшым кыкылоц хым тетыгъэ цыф пшъыгъэ-хэр, зисабый-бын шэхуэ зынэ кыпэлумыхъажьырэ бзыльфы-гъэ чэфынчъэ зэхэсхэм хуль-фыгъэхэр ашъхьапырыплъхъээ, джа лъэныкъомккэ маплъэх. Зым ипало зышъхьэрэкьуэ, ад-рэм ынатлэ пклантлэр тырелъ-кыкылы, нэмыкым икьамэ иб-гырыпх шегъэтэрэзыжы, фэшъ-хьаф горэми ынэ унлыцлагъэу духъэ кьехьы, кыгот лы лъэлъ-агэм шъхьэккэ нэпсыр ынэку.

Угулагъэ-укууагъэки укыизэ-хэзымыхышт дунаир дэгү-псыгу. Адыгэ хэгъэгу бгынагъэ лъэны-къомккэ кыкылызэ кьашъхьа-рыхъэгъэ гъэтхэ тыгъэ пльырри кьафызэмыплъэккэу ицэджэ-гъуанэ екы, тхьамыккэго нэп-сым джыри нахь ышъуэр хьыри орыпс жьгъэхэмккэ зэгъыелъ-жы, цыф гукъаоккэ ушъэгъэ хымэ кьухъэри жьынчъэ-мэ-кьээнчъэу мэклуашъ. Тьрку нэп-кыым ар есылэ кьэс кьушъ-хьэ шыгүфхэри, зейтун чыг тлэ-мыгъэккэ фыжьышъо-шэплъышъо-хэри тлэкү-тлэкүзэ нэплъэгъум кыхэккуатэх, етлэшъхьэ унэ чылэ мыин зэпэлудзыгъэхэри модыккэ-мыдыккэ кышлъагъох, зинэгъу кызэгъухэр хьызыу-хэри мэтэмаох, мэклыих.

— Модэ, нан, пльи... — илээс пшыккыгъу горэ зыныб-жын пшъэшъэ пчнэз ихыгъэу лъэпэлцыйккэ ятэ ыкыб дэп-лырэ Дарихъан янэжъ релю, — мо кьушъхьэфхэри, мо чыг-гыфхэри сыдэу тэтиехэм афэ-дэхэ...

— Ахэр тэтиехэм афэдэ хьунха... — гугъэллэнчъэ мэкъэ ефэхыгъэккэ ятэ ыпхуэ кып-фызэрелокы. — Ауштэу кып-пшъэхъумэ, дэгъу, хьурэм теп-лын...

— Ары, ары, си Мэзхьаб, ары, сиклал, — Бэгъмэ яныо Саудэт ыккэ дыригъашти, пшъэшъэжыем еушъыижыгъ, — пшъхъэ пльеу, сипшъашъ, хульфыгъэмэ акыб удэмыплъ, кьэтлысыжъ. Тызигъусэхэр зэр-эхъухуэ тэри тыхъун. Ала-хьэр тигуаплэшъ, ынэшлу кыт-щифонэу, тыкыыздафигъэ хэ-гъэгъу хымэм тыкыишъуымэнэу телъэлун... — Пккы пкккэ чьылэккэ ыбгъэгъу зыкыккэзы-дзэгъэ пшъэшъэжыем Саудэт нэнэжъыр елэсэккэ-ешъэбэккы, джынэс ышылэгъэ гукъаор кы-шлудэоежыгъ: — Уянэ насы-пынчъэр тигуагъэмэ, спэккэ-кыгъэ кьинхэми, кытпыщы-пльыштхэми сяуцоллэжыныгъи, силуб цыкылу.

— Лаилахуэ илэлахъ, Алахуэ акбар! — тьрку нэпкэ лъэны-къомккэ зэрэгъаплъэштыгъэхэ хульфыгъэхэм ащыц горэ кьа-зыхэккукыим, шьитхэм дыра-гъашти, ардэдэм алу зэлунгъэ фэдэу заушъэфыжыгъ. Ау хы-гъогъу хыльлэм зэрэтемыккэла-дгъэхэр, тыгуаши тыгъоснахы-пнэ зыхфэгъагъэхэ хьуаеи ашъ-хъэ кьызэрэхыхъыжыгъэр шлушэккэ Алахъэм фалъэгъу-зэ, ягүгъэ лъапэ зыфырадзэшт хэгъэгур бысымышлу кьафэ-хъунэу, атырахыгъэ чыгум шалъэгъугъэ хъазабыр мыщ шалотэжыныу Тхьэм елъэлук.

Ач кьалэ кьухъэуцуплэ-бэ-гъуазэм есыллэнхэккэ бэ кьэ-мынэжыгъэу ккэккэу кырыуи, кызэтеуцогъэ кьухъэм шьыты-гъэхэ хульфыгъэхэри, джэхашъом шьызэхэсыгъэхэ бзыль-фыгъэхэри, сабийхэри, нэжъ-лужьхэри, хым хэдзэжыгъо зы-фимыфэгъэхэ хьадэ заули зэхитэкъуагъэх.

МЭЩБЭШІЭ Исхьакъ

Лъэпкэ зэбгырытэкъу тхьамыклагъор адыгэхэм кьафэзыхыгъэ Кавказ заоу я XIX-рэ ллэшлэгъум шьлагъэм фэгъэхьыгъэу, та-рихъ тхыльыплэхэмккэ кьэушыхъатыжыгъэу тхыльтф Мэщбэшлэ Исхьакъ ытхыгъ: «Мыжьошъхьал», «Хъан-Джэрий», «Гъэритлу», «Джасус», «Рафыгъэхэр». Ахэм «Хэхэсхэр» зыфилорэ тарихъ тхыльыр яклэух. Адыгэ тхэккешхом итхыльыккэ егъэзыгъэккэ зичлыгу рафыхи, дунай хэгъэгубэмэ арыфэгъэхэ тилъэпкыгъу хэхэсхэм кьарыклогъэ тхьамыклагъор ары кьызытегушылэрэр. Ащ шыщ пычыгъомэ нэлуасэ шъуафэтэшлы.

Хэхэсхэр

Тарихъ тхыль

— Сыд сэлэ кьухъэзефэ лэджэ-биджэм кьехулапгъэр хульфыгъи бзыльфыгъи ты-зэхыригъэтакъоу... — Бэгъ Ас-лъанбэч ыккэ Мэзхьаб гъу-мыгъуи, зышъхъэ кышлосыгъэу шьыс янэ ытэмэпкэ етхуагъ: — Сыд адэ, тьн, кьыоху-лагъэр, мары джыдэд... А Да-рихъан, нэнэжыим ышъхъэ унэ-загъэштын, убгъэ клэубыт...

Жьы зыхэмытыжъ шъхъэ онтэгъур зыбгъэ клэл пшъэ-шъэжыер кьэгулагъ:

— А нан, жьы кьэпщэжъ-рэпи адэ!...

Мэзхьаб лъэгонджэмышъхъэ-ккэ янэ зыфыридзыхи, шъхъэ-гъэсыс гуклаеккэ зауларэ шьы-сыгъэу, джэхашъом шьушхугъэ хьадэм ынэгъу икьэптан тыри-хьозэ, ыпхуэ рилуагъ:

— Умыгъ, шьлагъэ кьызхэ-тэгъэгъаф...

— Тыкыздэккуагъэм сыфаеп, тат, тэгъэгъээжъ!

— Зыдэдгъэзэжыын тилагъэ-мэ...

— Хьау, хьау, — Кобл Хьа-рунэ зыфэтхъаусхъэгъэм афи-дагъэл, — ащ фэдэ мэхэгъэ шьугу кышъумыгъахъ. Мы зи-дунай зыхожьыгъэ тхьамыккэ зерилоштыгъэу, мохэр зэрэхъоу тэри тыхъун, Алахъэр кьыд-делэн, тыгу тэшъумыгъэгъэккэды.

— Мэрзыхъое Мыхьамэт ефэндым ар кьытиломэ, те-дэлүзэ, зедгъэгъэушъхъу, — ышъхъэ еуфэхыгъэу ихъадитлу аклэрыс Брантлэ Хьатам кы-луагъ.

— Уигуклае кьызгүрэлэ, на-хьыккэ, — Мэзхьаб Хьатам клэрытлысхъагъ, — сэри джы-дэдэм сянэ згъэпллэжыгъэ... Сэрырэ мо пшъэшъэжыем Бэгъ ллакъом шьыцэу дунаим тетыжыр... Ау ори, сэри, мод-рэхэми тинасып тыгъосэрэ, тыгъоснахыплэрэ хьадэхэм афэдэу тэтиехэри пцэжъыелус зэрэмыхъугъэхэр... Моу кьу-хьэм тызэриккэу тыхъадэхэр чым едгъэккыны... Модэ, Хьа-рунэ, кьухъэр зыкыштыр кьы-зэжъугъаш.

— Тапэккэ кьэсыгъэ кьу-хъэхэм арысхэр арашъфэхэккэ тяжэнэу ары, — Кобл Хьа-рунэ кылуагъ.

Кьухъэуцуплэ бгъуэзэ кыхъэм нэклим, ушъагъэми, яинагъэккэ зэфэдиэми зэфэмыдиэми кьу-хъэ пшыккытлу лутэу Мэзхьаб кылытагъ, ахэм ащыц зы-щыплли нэпкыим кьылуыкы-жыгъэу ежъхэр кьыздырашъыгъэ адыгэ хы нэпкэ кьоккыплэ лъэ-ныкъомккэ локкытх. Ахэр ыпхуэ римыгъэлъэгъунхэу ятэ ып-кышхоккэ Дарихъан пэлуюуагъ:

— Мары джыдэд, тэ тичэ-зыуи кьэсыгъэшъ, кьухъэм ти-кышт...

— Нэнэжъ!? — Дарихъан янэжъ ихъадэ зытыреубгъо. — Нэнэжъ кьэзгъанэу зыми сы-ккэштэп!

— Нэнэжъи зыдитхышт... Мо нэпкыим тетхэри адыгэх, кьыт-пэгъоккыгъэх...

Адыгэ нэпкыимккэ тьрку кьухъэр зэрэзэтырахыштыгъэм фэмыдэу джы цыфмэ ар рэ-хъатэу абгынэ: хульфыгъэхэр абгъэ нэс хым хэтхэу сабий-хэр, бзыльфыгъэхэр, нэжъ-лужьхэр, сымаджэхэр нэпкыим рахыплэх. Кьапэгъоккыгъэ адыгэ гугъэллэнчъэхэри нэку-нэпсхэу, «шъори мыщ емынэм шьуккыфигъа, сыд пае зыжъу-кызунахъужыгъа?» кьараломэ, гынагъэхэзэ, кьадэлэпылэх.

Хьадэ пшыккышъыр кьухъэм рахыжы зэхъум, Мэзхьаб яни ылапллэ илгъэу ыпхуэ рилуагъ: — Неккэ, сипшъашъ, сауж кьыуцу, хыр куоп, умышын.

— Джы зыми, тат, сышъышъ-нэжърэп.

Шъачэ кьылуащыгъэгъэ нэб-гырэ шьыщырэ пшыккышъырэ шьыцэу псаоу кьэнажыгъэгъэ нэбгырэ шьытлурэ тлэкищырэ тлурэ Аче бэгъуазэ кьызы-нагъэсым, уз алахыным шьы-цынэхэзэ, кьалэм пэмычжъу хы нэпкэ гъуир афагъэнэфагъ. Гъогу хыльлэ кыхъэм кьелы-жыгъэхэ цыфхэм ллэккэ-лла-ккэоккэ, лэхьыл-блэгъагъэккэ, чылэхэмккэ зэфэсакыжыыхэзэ, чыпллэ-тысыпллэхэр зэфыхахы-жыгъэх.

Ллагъэр ары нахь лэзэгъун-чъэр, сыд фэдэ чыпллэ кьин цыфыр ифагъэми, хэккыплэ кьегъоты. Сыхъатныкыи те-шлэгъагъэпштын пхъэ гъугъэ кьэшып зэпыккэ макъэхэр гъуим кьызыхэтэджэхэм, мэшлэ лу-гъуамэхэр кьызеухэм.

— Уятэжъ Ибрахимэ зери-лоштыгъэу, Мэзхьаб, ныбэр лотэжыгъошу, ари зыгорэ хъун, — хьадэ гъэтлылын фэлэ-фашлэхэр джы зыпшъэ илгыгъэ Бэркъэт Зэуалэу мазэккэ мы-хэм апэ мыщ кьэсыгъагъэм кьылуагъ, — ау тыбысыммэ хьадэхэр бэрэ шьытыгъэ-пльынхэу кьыталагъ.

— Тхьагъэпсэху кьызэрэт-фэгумэккыхэрэмккэ, ау тьнэ ихъэдэ фэлэ-фашлэхэр фэ-сымыгъэцэккэжъхэу згъэтлы-лырщтэп, — ыгу зыфэчылэ Бэркъэт Зэуалэу рилуагъ.

— Тыгъэр кьохъанккэ кьэ-нэжыгъэ шьылэп, игъо тыфи-фэжыштэп.

— Ар тэрккэ бэшлагъэми зы-

кьохъагъэр, тиушэтыплэ зыщы-пидзэжыгъэ хэгъэгум цыхагъэ кьызышъыхэдгъэфэнэп.

— Кьызырэплу, Мэзхьаб, ау кьытшъхъацагъэуцогъэ Юсеф забытым сенэгъу кьытфимы-дэнккэ... Муары ежъри кьэккэ, узэрэзэгъышъу...

— Зэуал!... — ерагъэу зы-зылажэщтыгъэ Мэзхьаб «узэ-резэгъышъу» гушылэ шъхьаком кьызытэричыгъ.

— Ары, ары, зи кьэслагъэп, зи зэхэпхыгъэп, ау етлани...

Аскэр улэшыгъэ заулэ зигъу-сэу кьылухъэгъэ забытыр сэ-ламынчъэу хульфыгъэмэ пхъа-шэу кьылулчыгъ:

— Шьуихъадэ игъэтлылын сыда зыфэжъугъэу кыкыхъэр?! — бзыльфыгъэ хэккэштэгъэ шьой-цыемэ Дарихъан пшъэшъэ зэккы нэбжыккэр захелъагъом, нахь мэккэ шъабэккэ кьылухъыжыгъ: — Кьыхъэ-лхъэ шъумышлы, нэмыккэ хьадэхэр агъэтлылыгъа-хэх... Амин шьуло, зи дунай зы-хъожыгъэ быслъымэн бзыль-фыгъэм духъэ кьыфэтэжъу-гъэхъ.

Ошъочапэр зэлызыстышты-гъэ тыгъэ пльыжышхом ри-гъэзыхыгъагъ хьадэгъэтлыл хульфыгъэхэр кьэхалгъэм кьыдэккыжыгъэ зэхъум. Кьэ-халгъэм уфызэпллэккыныр мы-шлумы, ахэр ащ гуккэ дэтыгъэх, джыри уцым зэлымыштэгъэ кьэ шъэ пчъагъэхэр анэгъу клэ-кыштыгъэхэп. Кьыздагъэзэ-жыгъэр гъуим ичыллэ зэфэшъ-хъафхэм гъы макъэхэр кьа-шэлүх, загъорэ клэрэхъо огъу-хэми закышъапхъуатэ, а пстэ-умэ цыф цэцкэ макъэхэри кьа-хэхъожыхъ.

Бэгъ Мэзхьаб тысыпллэккэ хи-хыгъэ чыгым дэжъ икын кьыдэ-зылэтыгъэ хульфыгъэхэр кьы-фэтхъаусыхъажы зызэбгырэ-кыжыыхэм, Дарихъан рилуагъ: — Адэ джары кьытэхъу-лагъэр... Зэрэхъурэмккэ, моки мыккы тышъыцэп... Зихэгъэгъу тыкызышъагъэхэми тырящккэ-гъэп...

— Сыда кьыохулапгъэр, тат? Укьэсшлэжырэп... — зэхихыгъэр Дарихъан зыфыхы-щтыр ымышлэу кьэупчли, ятэ егыихыгъэ: — Гуккэдыгъо шы-мылэу орба зылоштыгъэр?...

— Цубжытлу зэрынагъэ зэрызымыхышъушт тилышъхъэ-мэ гугъаплэхэр кьытатыхэзэ, тэри гупшысэнчъэу ахэр кьы-ккэлотыккыжыхэзэ, зыдгъэунэ-хъужыгъэ. Шьышъхэр блэб-гъэккэу шыккэу улъыбэнэжъккэ, сыд ишлогъэжъ... Ау сыд кьы-тэхулапгъэки, Дарихъан, гу-ккэдыгъо шьылэп. Уятэжъ плэшъэ

Ибрахимэ зерилоштыгъэу, лъэ-пэуагъэри кьэтэдджыжы, зыпэ кьыпагагъэри мэхъужы... Мо-дэ, хымэ хэгъэгум шьуагъэ-шыгъэ уиджэныккэ машуи дгъэфосэжыынэл, фыгу тлэккы бгъэжъуагъэккэ сенэгъуе.

— Сшыгъупшэжыгъи, тат, непэрэзымафэм зы фыгуци кьызырэплумыфагъэр!... — Да-рихъан кьызышъылытэти, янэжъ иц шъхъатехъоккэ кьыуцухъэ-гъэгъэ фыгу лагъэр джыри зэрэфабэу чыгым клэрысыгъэ ятэ фицэигъ.

— Оры?

— Усымыгъашхэу сэ сыш-хэныя, тат, сыккыожагъ.

Азэнаджэм ымаккэ кьызе-лум, Мэзхьаб ипчышъхъашхэ тлэккы ыгъэпсынкли, иамдэз штэн ыуж ихъагъ.

Гъэхъунэм кьышъырэуэгъо-игъэ хульфыгъэ нэбгыришъэ фэдиз якъэптан убгъугъэхэм атет. Ахэм анэгъухэр кьохъа-жыштыгъэ тыгъэнэбзыйхэм кьызырагъэушэплъыштыгъэм гур зыфызырэ шьынэгъо шъэф горэ ахэлъагъо. Нэмазышхэр лъэ-гонджэмышъхъэккэ тлэсхэ, кьэ-тэдджыжъхэ кьэс апыл кьа-мэхэм, сэшхохэм, клэрахъохэм жьынч макъэхэр кьаплэккы. Узяплъыккэ, урыс пачыхъадзэр кьатеккуагъэми, ячлыгу кьыра-фыгъэхэми, аккуагъэ кьехъы-фэ яшъафитыныгъэ кьызыра-ухуумагъэр, джыри зэрэрамы-ккыпагъэхэр зэхэошлэ.

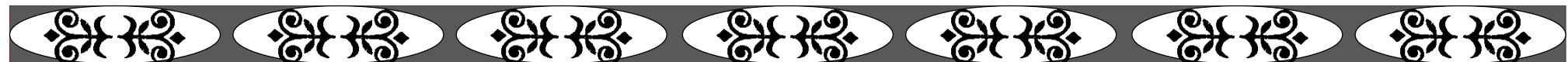
Хымэ хэгъэгъу уашъом жьуа-гъохэр кьыхэзэрэххэу аублагъ, мээз изыбзэми инфэпс чы-лэхэри чым кьыреккытэхых, ахэр нэмазышхэм ялэшъ-шъуа-шэхэм зэхамышлэу атэжъы-уккы, гуккы пкыккы зэхэккэ-гъэ цыфхэм анэгъу чъэккыгъэ-гъожышъэхэр кьабылынчъэ-гу-гъэнчъэх. Нэмазышлмэ апэ ит Ахьмэд ефэнд лъыжъу тлэккы тешлэ кьэс «фатихъа» зылорэм ымаккэ нэмыккэ гъуим хэмы-луккэу, лэгъо-благъоми шьымылэу, зызыушъэфыгъэ чылыгъэ те-мылуккы фэдэу кьыпшэхъу. Чыг члэгъмэ ачлэс бзыльфыгъэ-хэри, сабийхэри, нэжъ-лужъ-хэри, ахэр зыккырэсхэ сыма-джэхэри, ллагъэхэри, кьахъу-лагъэр зышлэшъхъаком зинэ-маз кьэзыгъэнэгъэ хульфыгъэ-хэри макъэнчъэх.

«Аминккэ» нэмазыр языгъэ-ухыгъэ Ахьмэд ефэнд гъугъэ цыклум псынклэу зыкызыэри-гъээккэ, мэккэ чанккэ нэма-зышлмэ кьаджагъ:

— Алахъ лъаплэу лъагэм зи-нэмаз кьабыл зыфишлын, бы-слъымэнхэр, шьукъэуцуи, тлэккы тызэхэжъугъэгъушъыжъ. Алахъ заккыу цыфхэр зэлъэлукъу Ежъ зыми емылэулужьырэ ишлэ зыхэмыл шьылышъ, мы ты-кьызидгъэккэлогъэ ичылъэ куапэ джыри зэ тыщэушэты, шьлагъэ кьызыхэтэжъугъэгъаф, тиадыагы зышъытэшъумыгъэгъушъ. Тэ Ала-хъэм тызырилумэтэу зихэгъэ-гу тыкызыгъэхъэгъэ тьрку гу-ккэгъушхэри Алахъэм илумэтхы, ахэм ялышъхъэ султлан Аб-дул-Азизри Алахъшхом иллыккы. Ти Алахъ лъаплэу лъагэм кьы-нэуж ащи тхьагъэпсэу етлон, тиамали тилъэккы кьызырахъэу тыфэшлушлэн, кьытпыгъохыгъэ ихъалэлыгъэ дгъэлъэлэн.

— Сыда сэлэ мыщ ыло-хэрэр?.. — Брантлэ Хьатам зыфэмышъыжъу гъуыгъугъэ. — Кьэзгъэшлэгъэ тлэккы «шы-лагъэ кьызыхэтэжъугъаф, таушэ-ты» кьыталоэз, сизаккыу ду-наим сыкытенагъ...

— Ары, нахьыккэ, кьухъэм кьышъохулапгъэм изакъоми... Ау тэ тыуигъусэу «сизаккы» умыло. — Бэгъ Мэзхьаб кье-ушъыгъэ, етланэ ефэндым зы-

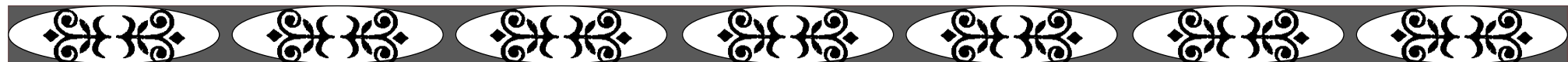

— Сыкъэдало, тянэшху, —
зэрэсултаныр зыщимыгъэгъуп-

шэу, фадзыгъэгъэ тхыцагъэри тахтэ бармыкыым рифызылпэ-ригъэуээнкыизэ, янэжъ кыпышыс Абдул-Азиз кылуагъ.

— Укыисэдэлүшт кьодыеп, слорэр пшлэшт.

— Плорэр сымышлагъэу кьэсшэжэрэп, тьянэшху.

— Узесабыр ары слорэм узыблэмыкыштыгъэр.

— Скыбышъо, — хьарамыгъэнчъэу султаныр лүшхыпчылыкыгъ, — загъорэ уибэщ кыфэ зэхъур ара... Сыбзэджагъ, сышыкылягъ, сеуцолэжъы. Къэошлэжъа, нэнэжъ, щыдым сыккызыредзыхым ыккы зэрэпэбгъэупкыгъагъэр...

— Симыхъакъ кыстемелъхъ, уафызэлумынэжъы зэхъум, угу тыригъэпщэхэзэ, ауштэ цыд тхьамыкылэм уятэжъ дыригъэзеклогъагъэх. Хъугъэ, мыхъун ладжи пшлагъэ, ахэр зыгу кэккыжыныгу силэжъэп сэ... Модэ зылъ пхэлъ адыгэ насыпынчэмэ ялоф сыхэгъэдэлү, афэмышлагъэу пшлэн фаеу кыптефэрэр ары, султан. Ахэм кхьаулагъэм тыркухэм ялажы хэлъ, уятэжъи, уяти хьенчъагъэхэп, агъэгугъэхэзэ агъэблыштыгъэх.

— А тхьамыкылэхэм, ори ошлэ, тьянэшху, тидинэгъу быслымэнхэти, тыхэгъэгупчъэ афызэлүтхыгъ.

— Сшлэрэр сэмьгъэшлэжы!

— Бике гоцъэхом кыкызу кыпиупкы, гые-ушыйкы кыпидзэжыгъ: — Къеблагъэкы уиунапчъэ зыфылупхыгъэхэр лүнэкы-лэнэкы кызылугъаплэхэзэ щымыгъэсых, уибысымыгъэ зыщымыгъэгъупш. Иыхэгъэгу мылкъу маклэмэ, ма, сикъэшлэмышлу щысыгъоигъэ сэ симылькуи кыиосэты, — Бике гоцъэхом пхьонтэжъые мыныр султаным итэхтэ къуалэ тыригъэуцагъ, кызыпыхыгъэхэ лэпынхэри, тхьакы-малъэхэри, лэпшъэхэри, пшэрылпэри ригъусэжыгъагъэхэми, лэбэжы, лалъын горэ къахыжыгъ, — мыр уятэжъ иапэрэ нэпэеплэу кыситыгъагъ, къэзгъэшлэжышт тлэкыи серэл.

— Нан, тыркумэ янэшху, пшлэрэр емыкы, — Абдул-Азиз лэгонджэмышъхэкы янэжъ ыпашъхэ зыщыридзыхи, ылэмэ ябэу, ынэгъушомэ лэ ащи-фагъ, — Тырку хэгъэгур мылкъунчъэп. Тятэжъкы, тятэки, тэркы фэлшлагъэм изакъоми, ичкыи птелъ.

— Сэ сшлэн сшлагъэ, си Азиз, — Бике гоцъэхом кылуи, макъэ ефэхыгъэкы кыуухыжыгъ, — дышээр кыис-

тэкъохэзэ сыпсэгъэми, силъэпкыгъэхэр ныбжыи сщыгъупшлагъэхэп, джы а тхьамыкылэхэр Трабзон хылушъом локыуадэх. Мэз гъуй кьэуцухъагъэхэм ахэлыхъэх... — зэрэтысыгъагъэм фэдэу Бике гоцъэххор, ныбжыи емылтыгъэу, пынклэу кьэтэджыжыгъ, зытх фэсакыизэ занклэу щысыгъэ Абдул-Азиз султанми джа дэдэр

уумысыжъхэкы... Ау сыда тичыкыгъом тьянэжъ кыизэрэтиклэ-наклэжыгъэ гушыгъэжъы? «Раутрэр бэнэкырэр» ... Сэшлэ сэ ахэм ятпэсыштыр, зыккыизэрэдгъэшлэжыштыр... Али-паша визирь гушыгъэу кызысфэхъуикы, ахэми, нэмыкыхэми татегушылэн...»

лоф зэшлохыгъаехэр Абдул-Азиз кызыпэтэджыхэкы, ятэ Абдул-Хьамид зеришлыштыгъэу, иджэхэшъо тезекыухъан пидзэжыгъ. Заулэрэ кырикыухъа-кыгъэу янэжъ кыфышчинэгъэ пхьонтэжъыер, ылъэгъужыгъа-клэм фэдэу, ынэ кызыпэшло-фэм, кыизэтеуцуагъ. Пхьонтэжъыем дэплэнклэ кырымизгъэкылоу тлэкылэрэ щытыгъэу, илыри зэрымыгъашлэу, исултан тахтэ кыгот пхьуантэм ыкылу фэсакыизэ тыригъэуцагъ.

Гъэрэкло Балкан-Ормэлэм кыфырахыгъэ алдышъэ лэпынэу мышкы шхьонтлэшхо зэрысыр ылэхъомбэ гурыт кыпихи, «мыщ фэдэ минклэ зыхэгъэгу хыизэрагъэбгынагъэ уилъэпкыгъэмэ, сэри аль схэлъэу зыфэ-плуагъэмэ, уашлушлагъэкы, яшуагъэ кыякыжынэп, ау тэ ахэм яхъулыфыгъэ ныбжыкылэхэр урысхэм ялэпкыгъэу мы-дэлэ-кыаигъэхэр зэрыс Ормэлэм шидгъэфедэнхэ тлэкышт, яхэгъэгу кызыфыгъэхэм ахэр зэрэпэпкыгъэхэр арэшл, кы-рашлагъэр арарэшлэжъ... Тятэ Абдул-Хьамид исултаным фэмышлагъэхэр сыубыжъхэу арэп, ау Адрианополь мамыр зэзэгъыныгъэр тэрэзэу ады-

Тырку теплэа зимылэхэ пэкленчъэ Али-паша визирь лыгуырыр пчъаблэм дэжъ кызышъуцум, Абдул-Азиз султаныр лэпэуытыклэ пэмыгъокыгъэми, фэнэгъушлоу рилуагъ:

— Сигуапэ, Али-паша, тызэрэзэлукылэрэр, кыакыи моу кьэ-тыс, кыисэпхылылэгъэ лофмэ янахъ дэгъумкы тизэлукыгъу тэгъэублэ.

— Мафэ пэпчъ узыгъэгумэкыхэрэ лоф мыухыжъхэр ары умылоштымэ, титыгъэ папкы, нэпэ кьэбар дэй кьэсхыгъэп. Зымафэ адыгэ лофмэ тазыте-гушылэ уж, спшъэ кыизэрип-лэхъагъэу, урыс лыкылоу уихэгъэгу шылэ Новиковым сызэрэ-рэлукыгъэм, зэтхылылэгъэ лофым о унэрэ уиакылрэкы сазэрэ-хэллэагъэм ушызгъэгъозэн.

— Зэрэфаехэу Кавказ заор урысхэм аухыгъэш, Кавказ-ри, хы Шыуцлэм ызыныкыи кызылэкылагъэхъагъэш, мэгу-шох ара?.. — гумышлукы султаныр щыпцци, упчлэм иджэуапыштыр ежъымкы нэ-фагъэти, ихэгъэгу лэкыб лофхэм апыл визирым риложыгъ: — Сыкыиодэлү, Али-паша, сыкыи-одэлү. Зыфаер зыфэтшлэгъэ Урысыем сыд ылорэр?

— Тидинэгъу адыгэхэм лү-шыгъэкы уихэгъэгу зэрафылуп-хыгъэм, узэрэгукыгушым апае Урысые пачыкыхэр кыизэрэп-фэразэр, султан бэгъашлэ ухъ-нэу кыизэрэпфэлалорэр Но-виковым кыуеложы, ежъыр кыизэрэпфыштэу ори уфышы-тыжыныу кыпщэгугъы.

— Зэо пчъагъэ тыхэгъэгу кьезышлылэгъэ Урысыемрэ тэрырэ тазыфагу, Алахъэм ынэшлу кызышчыфэн Али-паша, дышъэ лэмыдж дэбгъэуца-гъэкы, дзэгъэнэп. Алахъ лъа-плэу, лъагэм ипый джаурхэм ладжи алошт. Ау алорэм пэпчъ гушылэ зырыз пакы, хьарыф зырызклэ уплэкыгуэныр тэры зилофыр. Новиков тхьагъэпчыи Балканым фэгъэхыгъэу зи кыпфыхыгъэпсыгъэба?

— Хъау, тыгъэ папкы, кыис-фыхыгъэпсыгъэп.

— Гъэшлэгъоны, гъэшлэгъоны... Адыгэмэ ауж, урысхэр ялэп-кыгъэу славянхэм агоуцонхэу Инджылыз лэныкыомкы кьэ-бар кыисфыхыгъэ... Сыкыи-одэлү, Али-паша, сыкыиодэлү, сыд етланэ адыгэ лофхэмкы зэшлуагъэхэр? Тишуагъэ зэд-гъэкырэ адыгэмэ япчъагъэ зыфэдыштымкы Новиковым уеупчыгъа?

— Нэбгырэ мин шъэныкыом игугъу кыисфыхыгъэ, ау сшлэш хъугъэп.

— Пшломакылау ара?

— Сшыабэу ары, тыгъэ папкы.

— Зэрэпшлуабэр кызыхэ-мыгъэщ, — султаныр кыизэ-тэджым, визирь кызышчылэ-тыгъ. — Тэ цыф тыщыкыла-гъ. Анахъэу хулыфыгъэ ныбжы-кылэхэр арых. Кытфаклохэрэр хулыфыгъэ пчъагъэхэмкы сьдэу щытхэ?

— Унагъо пэпчъ хулыфыгъэ шхъарытэу, лыпкыи шлэхэу иуцощтэ ныбжыкылэхэри аклэ-пхъагъэу ало. Ау узымэ рагъэ-тэкъохы.

— Узыр ахэм кьазэрэте-клорэм сыцагъэгъозагъэти, мазэ горэкыла зауужыжыфэ, хы лү-шъом алыгъынхэу тичыфмэ афэзгъэпытагъ. Сьдэу пшышт, тхьамыкылагъокыла кошырэ цыф пстэуми узхэр ягъогогъух... Ауштэу хъунэу, тиушэтынэу Алахъэм ыухыгъэшъ, псаур кьэнэшт, гъэрэтынчъэр лэшт... Ечэнд нэмазыр кьэблагъэшъ, тинепэрэ гушыгъэу клэкл джаш щытыухын, тхьамэфэ палэкыла адыгэ лофыгъохэмкы джыри тызэлукылэн. Кьэзэкъхэмкы адыгэхэм арашлагъэм фэдэу тэри ахэр Балкан хэгъэгухэм лэжэкыла дэгъукыла чылэ-чылэу ахэдгъэтысхъаных... Ар зыми емылу, ори кьегупшыс...

Али-паша визирь пчъаблэм зэрэдэкыжыгъэу, ежъ-ежъырэу Абдул-Азиз султаныр зыщыт-хуужыгъ: «Сенэгъу дэгъоу ар кьафэсыугупшысыгъэкы...» Иджыбэ зыкылибэжъырэр ымы-шлэу зэлэбжыи, кыилэкыфэгъэ лүнкыбзэм ипчъэлүт забытыр унэм кырыригъэщэгъ:

— Мы лүнкыбзэр Бике го-цъэхом фэхъыжъ.

ышлагъ. Тыжыи бэщыр зимы-щыкылэгъэ гоцъэххоу зыпкы ишы-гъэ лүзыхыжыштыгъэм кыизэ-рилоклыгъ: — Сябгъэгъэкы-тэжыныу ишыкылагъэп, сигъогу сэшлэжы, кыиосылагъэр лъэлэп, гъэцаклэ.

Абдул-Азиз султаным, янэжъ клэлпылэжыизэ, гукыла зэри-ложыгъ: «Ежъ ылорэр ары нахъ, тэ плорэр хахъэрэп... Сшына-хыжъ Абдул-Мэджид зэрило-щытыгъэу, тэрэп султаныгъор зезыхъан фэягъэр, мо кыис-тельэшыхъэзэ зимыльку кьэ-зыгъани, унэм икыжыгъэр ары. Ары, ары, мыхъун ясуаллэрэп, тьянэжъ фэдэу адыгэ бзыл-фыгъэхэр дахэхэми, лүшхэми, шхъэлэшхэми, яхъулыфыгъэ-хэр дзэкылол дэгъухэми тэри, урысхэми, инджылызхэми лүш-гъэкыла кыиддэпсэушъугъэхэп. Сыд ишлогъэжъ зыхэгъэгу зы-тырахыгъэ-кырафыгъэхэр джы

гэхэмкыла псэгъэп, имые чы-гумкыла, хэгъэгумкыла урыс-джа-урмэ Тырку зэрафяуцолла-гъэмкыла хэукыагъ... Ахэм япс «фыжъ дьдж» пшлэлэшлу хъ-мэ, ащ фэдэхэри кыиохъулэ-щтых... Джы, кьеу-еожыи, тими-лэпкыгъэу адыгэмэ ятхьамы-кылагъо тлшъэ кыидэфэжыгъ, мышы зышлагъэм имышы кыи-фегъэзэжы...»

Султаным иунэпчъэ лүт за-бытыр унэм кыиыхы, кыифи-лопчыгъ:

— Титыгъэ папкы, Али-паша визирь кьэкылауагъ.

— Кьегъэблагъ. Мыдэ, мы пхьуантэр Бике гоцъэхом джы-дэдэм фахъ, — пхьонтэжъы-ер зэрэригъэтыжыгъэ лүнкы-бзэр султаным иджыбэ зэрэ-рилъхъажырэр забытым шлуи-мыгъэбылэу рилуагъ, — зэрэ-лэклэбгъэхъагъэмкы макъэ кыи-сэгъэлужъ.

Адыгеим ичыопс икъэухъумэн тытегушцылэ

Обществэрэ чыопсымрэ зэ-кларыпчынхэ умылэкыинэу пытэу зэпхыгъэх. Чыопсым изытет дэгъумэ, цыфхэми ялоф дэгъуш. Джащ фэдэ къабзэу ащ изытет къызылхыкы, об-ществэми лофхэр къыфыкыокы. Тыкъэзыуцухэрэ дунаимрэ ащ ибайныгъэхэмрэ ары тиобше-ствэ шызыгъалэрэр.

Чыопс байныгъэхэр произ-водствэм зэрэцагъэфедэхэрэм чыопсым изытет зэрэзэрахо-кырэ кэологъэн фæе. Цыфым ифэмэ-бжымыу къэзыуцухэрэ дунаим тыригъахэрэм ыкы ахэм къахэкълэу чыопсым зэкы зэхъокыныгъэу фэхъурэмэ ан-тропогеннэ зэхъокыныгъэкы яджэ. Цыфым ифэмэ-бжы-мэ дэу чыопсым тыригъахэрэм экологиэмкы лофыгъоу цылэхэр нахъ къегъэхылылэх.

Экологием епхыгъэ лофыгъо-хэу тиджырэ лъэхъан кэуцу-хэрэм афэдэхэм Адыгеири агъэгумэкы.

Макъумэщ производствэм ифэмэ-бжымыу чыопсым ты-регъахъ. Акъылыгъэ хэлъэу чыгъухэр зэрамыгъэфедэрэм къыхэкълэу гъэбжыушхо къэзы-тыштыгъэ чыбъхъашырэ зэлъхъ. Тапэкы Адыгеим ихъызмэтшл-плэхэм илээс къэс зы гекта-рым телытагъэу цэнаут (ядо-химикат) килограмми 4 агъэ-федэщтыгъэр губгъохэр хъацлэ-плацлэхэмрэ уцыжхэмрэ ащы-ухъумэгъэхэм пæе. Джы непэ унагъо пæпчэ ихатэ ащ фэдэ цэнаутхэр щегъэфедэх. Хими-ческэ веществохэу чыгъум халъ-хъэхэрэр чычлэгъыпсхэм, псы-лыгыплэ муухъумагъэхэм ахъ-хъэх.

Экологием епхыгъэ лофыгъо-шхохэм зэу ащыц псыхъо цыкылухэр чыдагъэхэмкы, азо-тымрэ фосфорымрэ ясоедине-ниэхэмкы, минеральнэ чы-гъэшлэхэмкы ыкы цэнаутхэмкы зэраушохэрэр.

Тыкъэзыуцухэрэ дунаир лъэ-шэу зэраушохэрэм иегъэшхо

къэкы, зэрар ин къэзыхырэ веществохэр жъэу къатщэрэм хатлупщыхъэх. Ыпэраплэу ащкы зигугъу къэшыгъэн фæер ав-тотранспортхэм зэрарышхо къы-зэрапыкырэ ары. Пстэумкы жъыр зэраушохэрэм ипроцент 65-р ахэм атефэ.

Промышленнэ предприятие-хэми лъэшэу жъыр аушлэ. Серэм, углеродым, азотым, ам-миакым, сероводородым яокис-лэхэу жъым хатлупщыхъэхэрэр бэкы шапхъэу цылэхэм ашъ-хъэдэкы. Тиреспубликэ ош-хэу къыщешхэрэм, осэу къы-щесырэм язэрарышхо къэкы-хэрэм, анахъэу хэтэрыкхэм, арагъэкы. Хэтэрык чылапхъэ-хэр чыгъум халъхъэхэзэ, ыпэкы къызэрагъэкыштыгъэм фэдэу амыухъумэхэу джы къагъэкы-жынхэу амал цылэхъап.

Чынальэм щыпсэурэмэ азы-ныкыо нахъыбэмэ экологии плуныгъэ тэрэз агъотырп, ахэм ягулытэ бэмэ атефэрп. Эко-логиим зэрар рамыхыным пæе джыри яклэлэцыкылуго лъэхъан сабылхэм тыкъэзыуцухэрэ дунаим епхыгъэ зэхэшлэ да-хэхэр ягъэшлэгъэн, ыужкы ес-тественнэ-научнэ шлэныгъэ ку-ухэр ягъэгъотыгъэн фæе. Ащкы естественнэ шлэныгъэхэм (на-укэхэм) — биологиём, физи-кэм, географиём, химиём мæ-хъанэшхо ял.

Нæбгырэ пæпчэ культурэш-хо хэлпын фай зытлэкы, ащ кыдгъэкырэ:

- 1) дунаим изэхэтыкы изэ-гъэшлэнкы культурэ;
- 2) лофшлэнымкы культурэ;
- 3) чыопсым изы лахъэу ежэ зэрэщытыр зэхылыкы, къэ-зыуцухэрэ дунаир игушъхъэ-байныгъэ икыкылаплэу зэрэщы-тыр къыгурылоу культурэ хэ-лын зэрэфæер ары.

Клэлэджаклохэм экологии гъэ-сэныгъэ-плуныгъэ тэрэз ягъэ-гъотыгъэнымкы клэлэгъаджэм педагогическэ амалэу ыгъэфэ-дэхэрэм мæхъанэшхо ял. Еджа-

плэм химиёмкы щыдгъэхырэ урокхэм экологиёмкы химичес-кэ лофыгъоу цылэхэм клэлэ-джаклохэр нэлуасэ щæфэтэшлх. Анахъэу тыналэ зытедгъэтырэр тыкъэзыуцухэрэ дунаим изы-тетрэ цивилизацияем тапэкы къырыкыштым лъэшэу тызэра-гъэгумэкырэ япхыгъэ лофы-гъохэмрэ ары.

Химиём иурокхэм ащадгъэ-гъотырэ шлэныгъэр тыкъэзы-уцухэрэ дунаим икыушъумэнкы, акъылыгъэ хэлъэу чыопс амал-хэр къызфэгъэфедэгъэхэмкы, сакъыхэзэ ащ зэхъокыныгъэхэр фэшлэгъэхэмкы шлэныгъэу алэкы-лын фæахэм язы лахышхоу щыт.

Тиджырэ лъэхъан экологи-ём епхыгъэ лофыгъохэм язэ-шохынкы химиём мæхъанэшхо ил. Ащ фэдэ урокхэм клэлэ-джаклохэм джэуаплэр ашагъоты вещество зэфэшъафхэм жъым, чыгъум, псым зызэрэцагъэпсы-хэрэм, ахэм зэрар биологии системэм зэрэахырым е зэ-рэрамыхырым афэгъэхыгъэу. Чыопсым зэрар фæмыхъухэу промышленнэ производствэм изегъэушъомбгъун епхыгъэ ло-фыгъохэм язэшохын химиер фæлорышлэ, ар экосистемэ го-рэм изы лахъэу ышлызэ. Хи-миём амал къеты зэрар къы-зыпкырэ веществохэр къагъэ-гъунэрэ объектхэм ащамыгъэ-

федэнхэм, объектхэр укыбзы-гъэнхэм, ахэм якъэухъумэн яхылыгъэ унашъохэм яштэнкы ищыкыгъэ къэбархэр къызлэкы-гъэхъанхэу.

Химиёмкы урокхэм мыщ фэ-дэ пшэрылхэр ащысэгъэцэкы:

— къэзыуцухъэхэрэ дунаим фыштыкы тэрэз фырылэным тегъэпсыхъагъэу клэлэджаклохэм экологии плуныгъэ тэрэз ягъэ-гъотыгъэныр;

— зэпыу фæмыхъоу экологи гъэсэныгъэ тэрэз ягъэгъо-тыгъэныр; экологии лофыгъохэм еклэлэкы тэрэз клэлэджакло-хэм афырылэныр;

— теоретическэ лофшлэнымрэ научнэ-практическэ лофшлэнымрэ зэрэзэпхыгъэхэр къыхэгъэщы-гъэныр; аркъ емышъохэу, спор-тым пыщагъэхэу ныбжыкылэхэр плугъэнхэр;

— экологии лофыгъохэм язэ-гъэшлэнкы предмет зэфэшъ-хъафхэр (химиёмрэ географи-ёмрэ, химиёмрэ биологиимрэ, химиёмрэ экономикэмрэ, хи-миёмрэ социологиёмрэ) зэпхы-гъэнхэр ыкы ахэм хэхъоныгъэ ягъэшлыгъэныр.

Клэлэджаклохэм яшлэныгъэрэ ягулыгъэрэ нахъ ягъэушъомбгъу-гъэнымкы, егъэджен-плуныгъэ лофшлэнымкы гъэхъагъэхэр пшынхэ плэкыштыт. Клэлэджа-клохэм ятворчествэ гъунэнчъэу

щыт. Ежэ-ежырэу гупшысэн-хэм клэлэджаклохэр фэсэгъа-сэх, творческэ лофшлэным хэ-сэцэх.

Клэлэджаклохэм ялофшлэ-гъэхэр ыужкы урокхэм, элек-тивнэ курсхэм, кружокхэм ащы-тэгъэфедэх. Аужкы кыкырэ классхэмкы ар щысэшлоу щыт. Гушылэм пæе, «Химиёмкы ыпэ-раплэу алэкыдгъэхэрэ шлэ-ныгъэхэр» зыфилорэ темэр акы зыхыкы, клэлэджаклохэм хи-мическэ элементымрэ ащ къы-тырэ мæхъанэхэмрэ къызэхэ-зыфырэ апэрэ шлэныгъэхэр ядгъэгъотынхэ фæе. Тыкъэзы-уцухэрэ дунаир амыушлоиным-кы ыкы промышленностым ипыдзафэхэр къызфэгъэфедэ-гъэнхэмкы амалэу цылэхэм нэлуасэ афэтэшлх. Органическэ химиер клэлэджаклохэм зэ-рагъэшлэнкы къахылылэкы. Ау органическэ веществохэм язэ-гъэшлэн мæхъанэу илэм уасэ фэшлыгъуай. Органическэ хи-миём ишлуагъэкы клэлэджаклохэр дунаим нахъ хэцагъэ зэрэхъу-рэм имызакоу, биомолекулэхэм янэшанэхэри, мыщкы лофыгъоу цылэхэри зэригъэшлэнхэ епэкы.

Химиём епхыгъэ экологии лофыгъохэр зэрэзэрагъашлэхэрэм творческэ пшэрылхэу зэшлуа-хыхэрэм ямæхъанэ къалэты. Хи-миёмкы урокхэм ащ фэдэ пшэ-рылхэу щызэшлуахыхэрэр ана-хъэу зытегъэпсыхъагъэхэр хэку гупсэм ибайныгъэхэр зэгъэшлэ-гъэнхэр ары. Экологии лофы-гъохэм язытет зэгъэшлэгъэным, гуманитар плуныгъэ ягъэгъотыгъэ-ным ахэр фæлорышлэх.

Адыгеим ичыопс дэхэ дэд. Тиреспубликэ ичыопс баины-гъэхэм афэдэхэр зылэ нэмыкы чыплэ гъотыгъуай. Тхъэмрэ чы-опсымрэ лъэш дэдэу тиреспу-бликэ къэшлушлагъэх. Тыкъэзы-уцухэрэ дунаимрэ ащ ибай-ныгъэхэмрэ акъылыгъэ хэлъэу, тыфэсакызэ къэтыухъумэнхэ фæе, сыда плэм ахэр тэркы, таужкы кыкыштыт плэужхэмкы зэдытимылыкоу щыт.

ЖЪАЖЫЙ Светлан.
Къуаджэу Бжыхъэкъоежым дэт гурыт еджаплэм хими-ёмкы иклэлэгъадж.

ГЪЭТХАСЭХЭМ СЫДА ЯЗЫТЕТ?

Зэдэгущылэгъу клэкы

Мы упчлэр фэдгъэуцугъ Адыгэ Республикэм мæкъу-мæщымкы и Министерствэ къэкыхэрэмкы ыкы чыгулэжынымкы иотдел ипа-щэу гушылэгъу клэкы бæмышлэу зыдытилэгъэ Абрэдж Эммэ.

— Республикэм илахъэхэлъ хъыз-мэтшлэплэ инхэми имæкъумæшылэ-фермер хъызмэтшлэплэхэми 2013-рэ илээсым игъэтхасэхэм япхын, тапэрэ илээсхэм ялытыгъэмэ, мæфипшыкы нахъ пасэу зэшлуахыгъ, — ело тигушылэгъу. — Мы-гъатхэ гектар мини 116-мэ гъэтхасэ зэ-фэшъафхэм ячылапхъэхэр арагъэкыгъ, ар республикэмкы рахъуыгъагъэм на-хыб. Лэжыгъэ къэзытыштыт гъэтхасэ-хэр зыщапхыгъэхэр гектар мин 35,3-рэ, ар гъэрэкы гъатхэ апхыгъагъэм на-хы гектар мини 5-кы нахыб. Пындж чылапхъэр мыгъэ зыхалъхъагъэр гек-тар 5364-рэ, ари икыгъэ илээсым луа-хыжыгъэм гектари 130-кы шъхъашэкы. Анахъ хэлшыкылу мыгъатхэ зипхын хагъэхъагъэр лэжыгъэр къэзытыштыт натрыфыр ары — гектар мини 5-кы ар нахыбэ ашлэ, а осэшлэ зылэ лэжыгъэу лъэхъанэ горэм «губгъо гуащэкы» за-джэщтыгъэхэм рагъэуытыгъэр гектар мин 27,3-рэ. Силосыпхъэ къэзытыштыт на-трыфыр гектар мин 1,6-м ашашлагъ. Ахэм афэшъафэу республикэм ичыгулэжыхэм тыгъэгъазэм гектар мин 70,9-рэ, соем гектар мини 4,3-рэ, клэным гектари 130-рэ арагъэуытыгъ. Илээсыбэрэ къэкырэ

уцхэр гектар мин 1,6-м, зы илээсрэ къэкыхэрэр гектар 900-м ашашхыгъ. Гъомылапхъэ цыфхэм афэхъуштыт натры-фыр, хэтэрыкхэр, нэшэ-хырыбдыдхэр гек-тар мин 1,5-м къащагъэкы, ахэр гъэрэ-клорэм гектар 200-кы нахыбэх.

— **Эмм, лофшлэн зэфэшъафыбэ-хэр чыгулэжыхэм чыплэ пстэуми игъом ыкы дэгъоу ащызэшлуахыгъэ-хэба?**

— Мыгъэ гъэтхасэхэм япхын рес-публикэм зэрэщызэхэщэгъагъэм зэклары публэрэзагъэх. Тихъызмэтшлэплэхэм яна-хыбэхэм а лофшлэныр агротехникэ пэ-рытым къызэрэдилыгъэрэм тетэу анахъ охътэшлэхэм атефэу ащызэшлуахыгъ. Та-пэрэ илээс заулахэм ащ фэдэу гъэт-хасэ чылапхъэхэр игъом чыгъум егъэ-кыгулэжыхэр чылапхъэхэм ащыфызэшлэ-щтыгъэп. Дэгъоу гъэхъазырыгъэ чыгъум чылэпхъэшлэхэр игъом зыгъэкыгулэжы-хэм ягъэтхасэ хъасэхэм непэ ятепллэ дахэ, лэжыгъэ дэгъу къатыным игугъаплэ щыл. Шыпкы, тилэх гъэтхасэхэр гужъуагъэу зыщапхыгъэхэ чыплэ зырызхэр, ахэ-ри къызылхыкыгъэхэ, шыкылэгъэ шы-нэгъаклэр алэкыхэмэ, мыдэуу къятэн-хэу специалистхэм алытыгъ.

— **Сыда фзыщагъэхэр мыгъатхэ ахэм арагъэуытыгъэ гектар пчъагъэм хагъэхъоним?**

— Гъэтхасэхэр зыщапхыгъэхэ чыгу-гектар пчъагъэр нахыбэ хъуыном къэ-кылаплэ фэхъугъэр Теуцожь, Тэхъутэ-мыкыое, Мыекыопэ районхэм, Адыгъалэ афэгъэзэгъэ чыгу жъокылулэхэу тапэкы ащамыгъэфедэщтыгъэхэр агъэхъазырхи лэжыгъэ зэфэшъафхэр зэрэащапхы-гъэхэр ары. Хэзгъэунафыкы сшлэиуу тыгъэгъазэр зыщапхыштыгъэм къы-щагъаки, лэжыгъэ къэзытыштыт натры-фыр нахыбэ зэрашыгъэр. Хъызмэт-шлэплэхэм чыгулэжынымкы яспециа-листхэм къагурэлэ тыгъэгъазэр зэкы-лыкылоу илээс зытлэщэ къызсагъэкыгъэ чыгъум щыппхырэ бжыхъасэхэм къа-тырэр зэрэнахъ маклэр, натрыфыр, соер, рапсыр зытепхыжыхэрэ чыгъухэм ахэр нахъ зэрэащыбагъохэрэр. Джащ фэдэу дэгъуэкы къыхэгъэщыгъэм хъуштыт рес-публикэм мыгъатхэ, икыгъэ илээсым елытыгъэмэ, соер нахыбэу зэрэащ-шлагъэр. Ащ осэ дэгъу ренэу ил, федер-кыкылаплэ, ар къызыкылыгъэ чыгъум бжы-хъасэхэр щыплэнхэр лъэшэу къеку.

— **Гъэтхасэхэм япхынхэ анахъ къа-хэбгъэщынхэр зытефэхэрэр респу-бликэм ирайонхэм ахэтхэ?**

— Псынклэу ыкы дэгъоу а лофшлэнхэр апэу ашагъэцэкыгъэх Теуцожь, Шэуджэн, Красногвардейск районхэм. Ахэм ауж

чыжъеп къызэринагъэхэр адрэ чыплэхэри. Зэкы районхэм гъэтхасэхэм япхын фэгъэхыгъэ зэлуклэхэу ащылагъэхэм фэшъаф чыплэхэм къарыкыгъэ спе-циалистхэр зэрэхэлэжыгъэхэми гъэт-хасэхэм япхын дэгъоу зэхэщэгъэнымкы яшлуагъэ къэкылауагъ.

— **Тизэдэгущылэгъу зыщытыухыш-тым республикэм ичыплэ заулахэм лоныгъо мазэм ошхышхоу ащылагъэ-хэмрэ ошъоу къащехыгъэмрэ гъэтхасэ хъасэхэм зэрарэу арахыгъэм гушылэ заулэ къеплолагъэмэ дэгъуагъ.**

— Икыгъэ мазэм республикэм ичыплэ зэфэшъафхэм плэуцогъо ошъу къа-щехыгъ. Специалистхэм пэшлорыгъэшъэу къызэралытагъэмкы, республикэмкы гъэт-хасэ гектар 5119-мэ зэрар ащ арихыгъ. Ащ щыщэу натрыфыр гектар 3242-рэ, тыгъэгъазэр гектар 1782-рэ, соер гек-тар 88-рэ. Районхэмкы лоныгъом и 15-м ошхышхоу щылагъэм ыкы ошъоу къехыгъэм анахъ зэрар ин зэрихыгъэхэр Мыекыопэ районым игъэтхасэхэр арых. Натрыф гектар 2475-рэ, тыгъэгъэзэ гектар 1475-рэ, сое гектар 88-рэ а районым щы-гъэфыкыуагъэх. Адрэ районхэмкы зи-гъэтхасэхэм ошъум анахъ зэрар зэри-хыгъэхэр Кошхъэблэ ыкы Теуцожь рай-онхэр арых. Апэрэм натрыф гектари 100-м, тыгъэгъэзэ гектари 133-м, ятлонэрэм натрыф гектар 474-м ыкы тыгъэгъэзэ гектар 36-м ошъоу къехыгъэр ащягоуагъ. Джащ фэдэу Шэуджэн районым гъэт-хасэ гектар 231-рэ, Джджэ районым гектари 105-рэ ошъум ащыгъэфыкыуагъ.

ЛЛЭХЪУСЭЖЪ Хъаджэрэтыбый.

ЛІЭХЪУСЭЖЪ
Хьаджэрэтбый.

«Ситхыгъэхэм янахыбэм кьоджэ щылакӀэр ары кыра-гъэлъэгукӀырэр, — ело ЦуекӀо Юныс. — Ахэр ежъ лъапкӀым, ащ ижыкӀащэ, икультурэ, ищы-лӀкӀэ-гъэпсыкӀэ, игупшысэ-шапхъэ-хэм кӀапкӀырыкӀыгъэх. ЛъапкӀ кӀэныр шӀолъапӀ, лъапкӀ духов-нэ саугъэтыри сыгу хэтӀагъ». А фыщытӀкӀэу илӀэпкӀ фырилӀэр ыгъэшагъоу ыкӀи шуагъэу фи-лъэгъоу ары Юныс итхылъэу «Гъучы тыгъужым итаурыхъ» зыфилорэм фэгъэхыгъэ статьяу урыс тхӀэкӀо цӀэрылоу В. Распу-тиным ытхыгъэм «Как должно в наше время любить свой на-род» ылу зыкӀеджӀагъэр. Цуек-ко Юныс итхылъыкӀэу «Къэ-шъуакӀом икӀам» зыцӀэу уры-

сагъ пойнтэр еклагъэр, унэм иехэм ащымыщми, гъунэгъу горэ е ялахылмэ ащыщ. Къыдэхъан шыу, хӀэкужъ дэдэ хъужыгъэп ныла мы цагужыр?!» Брунэ зэрэгъугъагъэу, щӀагум зыгорэ къы-дэхъагъ, къыдэхъагъэри къы-шӀэжыгъ, ау а цыфым цы-фышӀо теоштӀэми, мыцӀыфӀэу къычӀӀӀыгъ. Ар дезертирӀэу, колхоз бригадэм ичӀыунӀэжъу абгынӀэжыгъэм мӀэз зыхы-зыбл хъугъэу зыщызгъэбылӀыр, ибы-сымгощэ Зай ыш ГусерыкӀу арыгъэ. ЕгъашӀэм зыфӀэшъып-къэу, зыфӀорышӀӀэзэ къыхыгъэ цыфым илахылынкӀи фит, игъу-нӀгъункӀи фыт, иягъэ къыригъ-кӀыныр Брунэ ышхыи кыхъа-гъэп. Ары гушӀубзӀоу зыкы-

сымэ кӀалэм кыикӀи ичылэ къэ-кӀуагъэу, янӀш къэшъуакӀоу Къай-мэтыкӀо Збанэ кыкӀӀэныжыгъэ тыжыи кӀэмӀжыи лъэхъушъ, унӀгъо лӀпӀӀэжхэр зӀпырегъа-зӀшъ, кӀашъом тес. КъамӀэу зы-лӀыхъурӀэм изакъоп, кӀашъом телъ хъапщыпхэр зӀкӀэ Къа-сымэ шӀобылӀым, ежыркӀэ лӀпкыгъо пӀпчъ гукъӀыжъ гъэ-нӀфагъэхэр, хышӀӀэхэр апылъ, ары ахэм уасэ ялӀэу зышӀырӀэр. Мыщ дӀажым Юныс шӀолофӀэу ныла зытетыр Къасымэ ис-нӀхъат цыфмэ еплӀыкӀэу фы-рялӀэр къызӀэуихыныр ары. ЗӀ-рӀтлӀэгъурӀэмкӀэ, Къасымэ зы-пылӀ лофыр пстӀэуми ашӀохъэ-тӀэпӀамыхъ. «БлӀӀыгъэ дунаим джыри о узӀэрэхэт», — къӀкӀэ-

гъэтхъэу, унӀш шыхъафкӀэ ро-маныр Юныс къызӀэуехы. А лъӀпкӀ хӀэбзэ шӀагъом икӀӀауа-пӀэхэр лъӀпкӀ щылакӀэр къзыгъэ-гъунӀэхэрэ Самсур, Кулсом афӀэдэ нӀжъ-лужхэр арӀэу зӀ-рӀщытыр тхӀаком тегъӀӀэгъу. НыбжыкӀӀэх нахъ мышӀӀэми, ОрзӀэмэс, Хъание афӀэдэхэри лӀпсынкӀэ-лъӀэпсынкӀэу шӀы-хъафым хӀӀажъэх. Ар унӀгъо пӀуныгъэм къытыгъэу зӀрӀщы-тыр Юныс нафӀ къытфӀишӀӀэу етхы: «Шыхъафхэр ОрзӀэмэс сь-дигъокӀи икӀасэх. АрӀэу лӀкӀэзы-гъӀуӀӀагъэри ят». АщкӀэ цы-фым исоциальнӀэ напӀи, инрав-ственнӀэ нӀшанӀэхэми кӀежӀӀӀэ гъӀнӀфагъэ зӀрӀлӀэр, лъӀпкӀым ишӀӀнӀэу хӀӀэ хъугъэм, хӀӀӀӀэу

закъоу зӀрӀщымытхэм, ахэм цыфым ищӀӀӀӀӀӀ мӀхъанӀшхо зӀрӀщырялӀэм, цыфым, лъӀпкӀым япсауныгъэ, ягухахъо ащ яп-хыгъэу зӀрӀщытыр игупшысэ романым уфӀещэ.

ОрзӀэмэс янӀш СӀтӀӀнӀӀӀӀ ШъӀуае иобрази «Хымэ лыу-зым» чыпӀӀӀӀӀӀ щӀеубыты. Мыр гухӀӀӀ нӀпцӀым, еплӀыкӀэ пхӀн-джым дахыхыгъэ, мылӀкум ыумӀхыгъэ, ылӀӀӀӀӀӀ цыф. «АхъӀӀ уилӀмэ е зыгорэ къып-кыкӀышӀтмэ ары, — егъасэ ащ ипхӀорӀӀӀ кӀалӀэр, — лӀышхо дӀэдэ узыхъупӀӀӀӀ... СыфӀӀӀӀ-ери ахъӀӀӀ кӀымыщӀӀӀ дун-наим, синӀӀӀӀӀ, кытӀемыкӀы-щыгъэ! Ары тилӀӀхъан зӀрӀгъэ-псыгъӀӀ...»

ШъӀуае делӀ пӀон лӀӀӀӀы-щӀӀӀ, шъхӀӀӀӀӀӀ, лӀӀӀӀӀӀӀӀ, чан, зӀшӀогъӀкӀын лӀфхэм афӀӀӀӀ. Ежъ ышхъӀӀ пӀӀӀӀӀ тхъагъо го-рӀэми ылӀӀӀӀӀ зыхыгъӀӀӀӀӀӀ, ау нӀмыкӀхэмкӀӀ хъарам. Ар дӀӀӀӀ хъугъэу «сомӀм цӀэ ты-реукӀыхъ», «ШъӀуае ыджыбӀэ сомӀ кыӀребгъӀӀхъӀнӀп», «ежъ ышхъӀӀ фӀӀӀӀӀхъын хъумэ, боу хъашхъурӀу» — ало цыфмэ. ШъхъӀӀӀӀӀ кылӀкур зыгу

Итыгъуаси, инеппи, инеущи уасэ

сыбзӀкӀэ къыдӀкыгъӀэми лъӀп-кыӀр зӀхӀзышӀӀӀ тхӀакоу ар зӀрӀщытыр къыщынӀфагъ. Тхы-лӀым къыдӀхъагъ повестхъэу «ШӀӀӀӀӀӀм иаужыр тӀо мӀӀ-кӀӀӀӀ», «КъӀӀӀӀӀӀӀм икӀам» ыкӀи романӀу «Хымэ лыуз» зыфӀилӀхэрӀ.

Драматизм ин хӀӀӀ «ШӀӀӀ-жым иаужыр тӀо мӀӀӀӀӀ» зыфӀилоу ХӀгъӀгу зӀошхом иохътӀ хылыӀӀ тхӀӀӀӀӀӀ повестым. УахътӀмкӀэ мыщ кыуытырӀэр бӀӀ, БжӀӀӀӀӀ нӀмыщхэр зы-щырафыжыгъӀӀӀӀ уж, ау тхӀа-кӀом кыӀзӀрӀкӀигъӀӀӀӀ, «пшы-зӀжъ-псыхожъ иджабгъу нӀпкӀ кыбкӀӀ, чыжӀӀӀӀ-чыжӀӀӀӀ, топыо макъӀхэр джыри щыӀз-пыухэрӀ».

Повестым документальнӀэ лӀӀӀӀ илӀм фӀдӀэу кыдигурӀӀаго ежъ тхӀаком ицӀыкӀугъом ылӀӀ-гъугъэу, ыгу пытӀэу риубытӀгъэ уахътӀэр арӀэу зӀрӀщытым ху-дожественнӀэ амалхэмкӀэ тызы-хыщӀӀӀ. Юныс зыкӀӀӀбар тыз-щыгъӀӀуаӀзӀрӀэр пойнтӀр-шӀӀӀ-хӀӀӀӀӀ Брунэ ары. Ар хыӀӀ ыш, тхъагъӀӀӀ, кӀӀӀӀӀӀ, кӀын чыпӀӀэ зыфӀӀӀэм щынӀэр ышӀӀӀӀ, ицыхъэ зытелъыжъ. А инджы-лыз хъӀэ лъӀӀкышӀӀӀм ищытхъу зӀхӀзымыгъӀӀ лӀгъо-благъом шӀӀӀӀӀӀӀӀ, зӀкӀӀӀӀ зӀрӀӀ-щыгъӀӀуаӀзӀу, зыхъэ КъунчыкӀуи псӀэмыблӀжъӀу фӀӀӀӀӀӀӀӀ, ныбжы ыгъӀукӀытӀжыгъӀӀ. Ащ фӀдӀэ хъӀэ бӀлахыр гузӀжъо-гъупӀӀ-хъадӀгъупӀӀ ифи, кӀодыкӀае зӀрӀхъурӀэм итхыдӀэ авторым ты-щегъӀӀуаӀзӀ. ЗӀкӀӀӀм зӀрӀтӀшӀӀу, хъӀӀӀӀ-кӀӀӀӀ лъӀӀкӀхэм ахӀ-тӀӀ хъӀм нахъ шыпкӀагъэ цы-фым кыфызылӀ. Урысмэ аӀоба: «Собака друг человека». Бру-нэ изекӀуакӀӀэу ЦуекӀо Юныс кыуӀуатӀӀӀэми ар нафӀ кыт-фӀешы, цыфым имылахылыгъэ псӀӀӀӀӀӀӀ куоу ащ лӀкӀӀӀӀым тылӀӀӀӀӀӀ, гум кӀӀӀӀӀӀӀ тӀӀблагъэ кытфӀешы.

Брунэ цыфым изакъоп, чы-пӀӀӀ, щӀагоу зӀсагъӀӀӀм афӀ-шыпкӀ, зӀрӀпфӀихъожынхъэ чы-лӀӀ. Заом ыпкӀ кыкӀӀӀу зыдащӀ-гъэ ШыбӀӀӀӀӀӀ ары зыкы-дӀэмызагъӀӀӀӀ: «СыдӀэу кыӀзе-убзӀхъ, дахӀу зыкызыфӀаши... шыблӀӀӀӀӀӀӀӀӀ щӀагум зы-ригъӀӀӀ, хъау, зыдигъӀӀӀӀӀӀ-хъан ылӀӀӀыгъӀӀ... ЕжыркӀэ пстӀӀӀри хымагъэ, рӀӀӀӀӀӀӀӀ зыщыбгъотын псӀӀӀӀӀӀӀ». ЫнӀ-шӀӀӀ-уашӀӀӀ имыкӀӀу, ишӀӀӀӀ хымыкӀӀу гукъӀыжъ лӀшӀоу зы-дигыгъӀӀӀ Къургъокъуае дӀӀ унӀжыӀр, щӀагужыӀр зегъоты-жыи, Брунэ ыгу лӀсӀӀыгъӀӀ. Щагу бгынагъэу кыӀзӀдӀхъажы-гъӀэр голугъӀ, ау мӀӀӀӀӀ зӀулӀэ мыхъагӀӀӀ лумыфӀу гъогу те-тыгъэ Брунэ ыгу кӀодыгъӀӀ, ар зыщыгугъыгъӀэр ибысымгуащӀу мылӀшыжъӀу хъантхъупс фӀзы-шыщытгъӀӀэ закъор арӀӀ. «Нып-чыхъэ кыдӀамыхъӀӀӀми, неущ зыгорэ кыдӀхъан, — егупшы-

фишӀыӀӀэ къӀӀӀӀӀӀӀӀӀ кыу-малым ар зыкӀигъӀӀӀӀӀӀ.

ДраматическӀэ конфликт лъӀш зыхӀӀ повестым цыфыгъэм ифилософие щыгъӀӀӀӀӀӀӀӀ, лъӀӀыкыуакӀӀӀӀ ЦуекӀом по-вестым кыщыӀӀӀӀӀӀӀ мӀхъу. НафӀ зӀкӀӀӀӀӀӀӀ: псӀӀм нахъ лӀӀӀӀ, нахъ лӀӀӀу щылӀӀ. АрӀу щытмӀ, адыгӀмэ ало: «ПсӀӀр ащӀ, напӀӀр ащӀӀӀ». УшӀӀӀӀӀ чыпӀӀэ хылыӀӀм ар фӀӀӀӀӀӀӀӀ Гус-сӀрыкӀо. Ежъ ышхъӀӀ кыухъу-мӀжыиным, имӀӀӀӀӀӀӀ ыгъӀ-упӀӀӀӀӀӀӀ фӀӀӀӀӀӀӀӀ жъа-лымыгъӀӀӀӀӀӀӀ зы зӀблӀӀн зӀрӀ-щымылӀӀр ащ илыгъӀӀӀӀӀ зӀ-кӀуакӀӀӀӀӀ Юныс кытегъӀӀӀӀӀу. Ау шӀу зымышӀӀӀӀм кӀежӀӀӀӀӀ хӀӀӀӀӀ кысӀӀӀӀӀӀӀ кыщышӀы: зышӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀ нӀмыщхэм кыагъӀӀӀӀ чыунӀм чӀӀӀӀӀӀӀӀ. Мыщ дӀажым ГуссӀрыкӀо илы-гъӀӀӀӀӀ зӀкӀуакӀӀӀ М.Ю.Лермон-товым ипӀӀӀмӀу «Беглец» зы-филорӀэм хӀт Хъарунэ тыгу кӀе-гъӀӀӀыжы.

ЦуекӀоми Лермонтовыми кы-зӀрагъӀӀӀӀӀӀӀӀ, адыгӀмэ мӀхагъӀэр, кӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀ сьд-рӀ лъӀхъани аумысы. Хъару-ни, ГуссӀрыкӀуи нӀпӀӀӀӀӀ гъо-гоу зытеуцагъӀӀӀм шъхъадж ифӀӀӀӀӀӀӀ кӀӀӀӀӀӀӀӀ фӀӀӀӀ, шъхъадж ифӀӀӀӀӀӀӀ пшыныжъ рӀгъӀхы.

ХӀгъӀгу зӀошхор зыщыкӀогъэ лъӀхъаным фӀэмыгъӀӀӀӀӀӀ, зыпсӀэ зытыгъӀӀӀм ялӀыхъужъ кӀӀӀӀӀӀӀӀ мӀуӀӀӀӀӀӀӀӀӀ джыри цыфхэм защыхӀӀыгъэ уахът кыригъӀӀӀӀӀӀӀӀ ЦуекӀо Юныс иятӀӀӀӀӀ повес-тӀэу «КъӀӀӀӀӀӀӀӀм икӀам» зы-филорӀэми.

АпӀӀӀ еплӀыгъомкӀэ узӀӀӀы-зыщӀӀӀ хъугъэ-шӀӀӀӀӀ гъӀӀӀӀ-гъонышхо повестым кыщымы-тыгъэ фӀд. ТхыдӀм ыгупчӀэ ит шӀӀӀӀӀӀӀӀӀ ЖанӀкӀо Къа-

нӀкӀальӀу кыӀрӀӀо ащ ишхъӀ-гъусэ СофӀ. ЯнӀшым ишхъӀ-гъусэ Цуци Къасымэ илӀӀӀӀӀ мыскӀӀӀӀ кӀешы: «УрӀӀӀӀӀ зыгорӀэм ихъажъ-быжъ ухъ-лӀыхъухъӀу — сӀнӀхъат хъу-на ар!.. Сыда ащ хӀӀгъуатӀ-рӀӀ?.. Ащ пае хӀӀӀӀм зарплатӀ кыуега? ЗарплатӀ бӀӀӀӀӀӀӀ шыпкӀӀӀӀ, ей, мохӀмэ арагъ-шхыӀӀр!.. ШӀӀӀ-лӀӀ зыпылӀӀр...» СофӀӀӀ ЦуцӀӀӀ афӀӀӀӀӀӀ блӀ-кыгъӀӀӀ, ыпӀӀӀ кӀӀӀӀӀӀӀӀ ямыгупшысӀӀӀ, нӀпӀӀӀ мӀфӀэ закӀӀӀӀ щыӀӀӀӀ зыцӀыф гъӀ-сыкӀӀӀӀӀ мылӀкум дӀехыыхъ, лъӀӀкыи кыкӀӀӀӀӀӀӀ кӀӀн лӀӀӀӀӀӀ Къасымэ ылӀытӀӀ-рӀӀр ахэм хъатӀ пахыжыӀӀӀ.

Повестым купкӀӀу фӀхъугъэ хъугъӀ-шӀӀӀӀ мыиным тхӀакоу зӀрӀкӀӀӀӀӀӀ шыкӀӀӀ ары уз-лӀӀӀӀӀӀ, пшӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀ «КъӀӀӀӀӀӀӀм икӀам» узкӀӀ-джӀӀӀ. ХудожественнӀэ шыкӀӀ-гъӀӀӀӀӀ нӀшанӀу тхӀаком ыгъ-фӀӀӀӀӀӀ ащыщ кыӀзтегушчы-лӀӀӀ пкыгъом ылӀӀӀӀ кыӀ-зӀпкырихыныр. КъырамыдзӀ-рӀӀ лофӀу Къасымэ зыуж итым уасӀу илӀэр кыӀзӀуихыным фӀӀӀ, Юныс гукъӀыжыӀ кыӀзфигъ-фӀӀӀӀ, зӀо илӀӀӀӀӀм зафӀегъӀӀ, Къасымэ ылӀыхъурӀэ къамӀм ихышӀӀӀ тыщегъӀӀуаӀзӀ. Ащ епхыгъӀу джыри зы нравственнӀэ лофыгъо ин тхӀаком кӀӀӀӀӀ: цыфыгъэ шӀӀӀӀ нӀшанӀӀӀӀу шыпкӀагъӀӀ, лӀыблӀнагъӀӀ, зӀфагъӀӀ кыумалыгъӀ-мӀхагъӀм пегъӀӀу. Ар лупкӀӀу кӀӀӀыгъэ цыхъугъ кыумалӀу КъзаныкӀо ОркыжыӀӀӀ Къасымэ янӀшӀу нӀмыщхэм якӀодылӀӀӀ Къай-мэтыкӀо ЗбанӀӀӀ кыӀзщышӀӀ-хӀӀӀ джӀӀм. ОркыжыӀӀ лъӀпкӀ психологием пӀшӀуекӀоу мӀзӀкӀо: нӀмыщхэм закыригъӀӀӀ, за-гуригъӀӀӀӀ фӀӀӀ зафӀегъӀӀӀӀ, напӀӀр ещӀшъ, псӀӀр ещӀфӀы. ЗбанӀӀ иеплӀыкӀӀӀӀӀ, изекӀуа-кӀӀӀӀ ОркыжыӀӀ кыпыщыт. Ащ ицӀыфыгъэ напӀӀ кӀӀӀӀӀӀӀ фӀӀӀ ыпсӀэ еты духовнӀэ ыкӀи нравственнӀэ шӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀ илӀхэм афӀӀӀӀӀӀ.

ЦуекӀо Юныс итворческӀэ лӀӀӀӀӀӀӀӀ аناهъ кыӀзщылӀ-гъуагъӀӀӀ ащыщ романӀу «Хымэ лыуз» зыфилорӀӀӀ. Зы цыфым адрӀ цыфым ылӀ фӀӀузын зӀ-рӀфаем игупшысӀэ шыпхырыщыгъ а цӀӀ дӀӀӀр илӀу тхӀаком иӀӀӀӀ повестӀу 1978-рӀ илӀӀӀӀ кы-дигъӀӀыгъӀӀӀӀ. Ащ хӀгъӀӀӀ-ныгъӀӀӀ, зӀхъокыныгъӀӀӀ, гъӀ-тӀӀӀӀӀӀӀӀӀӀ фышӀи, ро-маным нигъӀӀыжыгъӀӀ джы мы тхылым урысыбзӀкӀэ кыдигъӀ-хъагъ.

ЗӀдӀӀӀӀӀ, зӀлӀыпӀӀӀӀӀ, зӀфӀӀӀӀӀӀӀӀ лъӀпкӀ щылакӀӀм изы нӀшанӀу зӀрӀщытыр кыкӀи-

фӀхъугъӀӀӀ ар зӀрӀпхыгъӀӀ тхӀаком кыкӀегъӀӀӀ. Мы ро-маным нафӀ кыӀзӀрӀтфӀишӀы-рӀӀӀӀ, художественнӀэ лупкӀӀ-кыигъӀӀӀӀӀ амалыбӀр илӀ-рылӀхъ Юныс. Аناهъ игъӀӀӀӀ-гъӀу мыщ шигъӀӀӀӀӀӀӀ ащыщ зӀпӀӀӀӀӀӀӀ. Ар кы-зыгъӀӀӀӀӀӀӀ ЛӀыпӀӀӀӀӀ ОрзӀэмӀсӀр СӀтӀӀӀӀӀӀ ШъӀуае-ерӀ цыф дӀӀӀӀӀӀӀӀӀ зӀ-пыщытхэм язехъакохӀӀу рома-ным пхыӀӀӀӀ.

ЛӀӀӀӀӀ цыфым игукъӀӀӀ-гъэ, ицӀыфышӀугъэ, ыкӀуачӀӀ кы-зылӀӀӀӀӀӀ, кыӀзыгъӀӀӀӀӀ-кыӀӀӀ образ хъурӀ-шӀӀӀ пстӀӀӀӀм апчӀгу ит ЛӀыпӀӀӀӀӀ ОрзӀэмӀс иобраӀӀу романым кытыӀӀӀ. Ар гъӀӀӀӀӀӀ кыу зылӀ, цыфы-гъӀӀӀӀ зыхӀӀӀ, лъӀпкыӀ, хӀгъ-гур зыгъӀӀӀӀӀӀ лофыгъӀӀм агъӀӀӀӀӀӀ кӀӀӀӀ ныбжыкӀ. ЛӀыгъи, теубытӀӀӀ-пытагы кыӀ-хыгъафӀӀӀ, щыӀӀӀӀӀӀӀ изӀ-мызӀгъыныгъӀӀм язӀшӀӀӀм ар фӀӀӀӀӀ, ем, цыфыр зыгъӀӀы-утыӀӀӀ, щылакӀӀ зыуцӀӀӀӀӀӀ емыбгъукӀоу, ишъыпкӀӀу пӀу-цужы, зӀфагъӀӀм, шыпкӀагъӀм афӀӀӀӀӀ.

Къасымэ фӀдӀу («КъӀӀӀӀ-кӀом икӀам») ОрзӀэмӀсӀ зыпылӀ лофыр цыфхэм кыӀрадзӀрӀ хъ-тӀӀ. Ленинград дӀӀ МӀз ака-демиер кыуыхъ кӀӀӀӀӀӀӀӀ, ар ямӀзыжъ мафӀ кӀӀс макӀо, лъӀӀӀӀ, ищыкӀӀӀӀ лофыгъӀӀм язӀшӀӀӀм ыуж ит. Ау а зы-пылӀ лофым пае академие кӀӀ-уухын зыкыфӀӀӀӀ цыфхэм кыагурылӀӀӀ. Сыда пӀӀмӀ Ор-зӀэмӀс ятӀш МӀсхъуи зыпарӀми цӀӀӀӀӀӀӀӀ пӀӀӀ кыӀзашӀӀӀ-рӀӀм а лӀӀӀӀӀ ылыгыгъ, ылыгы-гъэ кӀодыӀӀ, ебаилӀӀӀыжыгъ. Ежъ изакъоп, зыгорӀ фӀзылӀӀӀӀ-хӀӀӀӀ зыфаер кыафӀишӀӀӀӀӀ ымыгъӀӀӀӀӀ. Ары яни, янӀш ШъӀуаий, нӀмыкӀхэмӀ пхъӀ кухъ е лӀуцӀӀ горӀ пӀӀӀӀ зымы ыгу хымыгъӀӀӀӀӀ кыӀзкӀеушъы-иӀӀӀӀ.

Ары шъхъаем, ОрзӀэмӀс ищы-лӀӀӀӀӀ философии ащ фӀдӀэ екӀӀӀӀӀӀм диштӀӀӀӀ, МӀсхъудӀ фӀдӀу общӀественнӀэ имылӀку хӀ-шхыкӀӀу щыӀӀн зыгу хӀӀӀӀм ар ащыщӀӀ. ТхылӀӀӀӀӀ ЦуекӀо Юныс кыӀгуригъӀӀӀӀӀм пылӀ: мӀззыр ыгъӀӀӀӀӀӀ, кы-ухъумӀнӀу кыуаджӀм кӀӀӀӀ-жыгъӀӀ ОрзӀэмӀс зыуж итыр лъӀхъаным кыӀгъӀуцугъэ обще-ственнӀэ мӀхъӀнӀ ин зылӀ тыкӀэ-зыуцухъӀӀӀ чыӀопсым икӀӀӀӀ-мӀн. МӀззыр, псыр фӀдӀӀӀӀӀӀӀ

хӀӀӀӀӀ ШъӀуае кыӀотыгъонкӀи зы ригъӀӀӀӀӀ, уигъӀӀӀӀӀ, кыӀӀӀӀӀӀӀ зӀуи щымыхъоу. Цыхъэ зыфӀӀӀӀӀ цыфӀу ар зӀрӀщымытыр ОрзӀэмӀс ушъыӀу фишӀыхӀӀӀм нӀрылӀӀӀу кыт-фӀаши: «...ЗысӀгъӀӀӀӀ, цыф горӀэми угу филь шыпкӀӀӀ епӀоу ыгу хӀӀыгъӀӀ. Ныбжы гушыӀӀ шъхъӀӀыгъӀӀ цыф кӀабыл фӀхъугъӀӀ». Ащ ищысӀӀӀӀӀ мӀзым «тыгъужъ» хӀӀӀӀӀӀы-гъэ МӀсхъудӀ фӀдӀӀӀ ары. Ащ илӀагъо тырищӀӀӀ шӀӀӀӀӀ Ор-зӀэмӀсӀ рӀӀо: «МӀсхъудӀ уфӀӀӀмӀ-дӀӀӀӀ тхъамыкӀагъӀӀӀ» Аужып-кӀӀм шӀульӀӀӀм ифӀдӀӀӀӀ имы-фӀдӀӀӀ кыдильӀӀӀӀ ШъӀуае екӀуӀӀӀ. Ары Хъание фишӀыгъэ шӀульӀӀӀ кыи кыфӀӀӀыжы-рӀӀ, насып гугъэ кыӀзымытыр гугъӀӀӀ шӀульӀӀӀу зышӀырӀ.

ШыпкӀӀӀ, ШъӀуае изекӀуакӀӀ зӀрӀмытӀӀӀӀ зыдымышӀӀӀӀу щытӀӀ. АрӀу щытмӀ, лъӀгъо зафӀа тӀехъанымкӀэ амал зыфигъоты-жыӀӀӀ, шӀӀн дӀӀӀр ихарактер щытекӀо. Ащ фӀдӀу емрӀ шӀумрӀэ зыгу, зыгъӀӀӀӀӀӀӀӀӀ ШъӀуае иобраз романым икон-фликт кӀегъӀӀӀӀ. Ащ иоб-разӀу Юныс кытыӀӀӀм кыуыш-хъаты ежъ ышхъӀӀ кыдӀӀӀӀ-щытмӀ ехъур гупшысӀэ зымыӀӀ цыфыр насыпшӀӀӀ зӀримылӀӀ-кыштыӀ. Цыфым инасып мылӀ-кум дыкыгъоу ицӀыф напӀӀ идӀ-хагъэ, иакӀыл икуугъэ, игулӀытӀэ ичаныгъэ, ыгу икӀӀӀӀӀӀ, игу-кӀӀӀу япхыгъӀӀу щыт. Цыфым исоциальнӀэ щылакӀӀӀ игушъхъ-лӀӀыгъӀӀ байныгъӀӀ зӀдӀӀӀӀӀӀ-хӀӀ — джа общӀественнӀэ мӀ-хъӀнӀ ин зылӀ нӀпӀӀӀ лофыгъӀӀ Юныс итхыгъӀӀм кыӀишӀӀӀӀӀ.

«КъӀӀӀӀӀӀм икӀам» зыфи-лорӀӀ тхылым шӀум цыфыгӀур кыфӀӀыгъӀӀӀӀ тхыгъӀ кы-дӀхъагъӀӀӀ. Ащ яджӀӀӀӀм ячӀыгу, лъӀӀпкӀ нахъ уасэ афа-шын алыӀӀӀӀ. ТхӀаком игуп-шысӀэ зыӀӀӀӀӀ, художественнӀэ амалӀу лӀкӀӀӀӀӀм, и

Ухэлажъээ, зыюгъэпсэфы

(Икълух).

Андрей Бондарец майкэ пльыжыыр шыгъ, пцэжыяшэмэ бэшагъэу ахэт. Апэрэ чыплэр кыдихыным пыл. Псым кыыхыгъэ пцэжыехэр нэгүшлюу кытигъэлъэгъуагъ. Пчъагъэм хигъахэ зэрэшлюигъор кытфелуатэ. Алексей Мамоноври мэгугъэ. Нэпкъым тесэу пцэкъэнтфым класэу пышагъэм лъэплъэ. Къудаикъо Аслъан пцэжыешэ кызырыкълуу кытшыгъуагъ.

— Нэпкъым зызэрэщыбгъахъа-зырырэм елгытыгъэр бэ, — келуатэ А. Къудаикъом. — Псым хэс пцэжыер умылэгъуми, кызырэхэлхышт шылкэм уналэ тебгъэтын фæе.

Тхъакълушынэ Аслъанрэ Къумпыл Муратрэ пцэжыяшэхэм якълуалэхэзэ упчлэхэр аратых, яушыых. Гъэшлэгъоным игъэшлэгъоныжыыр пцэкъэнтфым пцэжыер келуу зыхъуклэ пцэжыяшэм игулытэ зыкызырэлэтырэр, хэкълплэхэр кызырэгъотырэр ары.

Нэпкъым тетыр зыфэлэзэр...

Пцэжыер зыфэдэ лъэпкыыр пцэжыяшэр пцэкъэнтфым лъыплъээ кешлэ. Ащ изакълот тшлогъэшлэгъононр. Пцэжыер онтэгъуми е цыкълуми нэпкъым тесым гу лъетэ. «Нэпкъым тетыр кышхофыклэ лэз» адыгэмэ зэралорэм тегупшысээ, пцэжыяшэмэ талъэплъэ.

Адыгэ Республикэм мэкъумэщымклэ иминистрэу Юрий Петровыр зэхэщакълэм ащыц, Адыгеим пцэжыешэ спортымклэ ифедерацие импрезидент, ащ игуадзэр журналистэу Къудаикъо Алий. Нэбгыритлуми талъэплъэш, общественнэ пшъэрылэу ялэм хэшылкэ зэрэфырылэр кхэхэщы. Пцэжыяшэхэм гушылэ фæбэхэр аралуи тарихылагъ.

Урысыем культурэмклэ изаслуженнэ лфышлэу, артист цлэрылоу Кълуэ Амэрбийрэ ишъэ-

ожыеу Альбертрэ зэнэкълуур кыагъэдэхэгъ. Пцэжые зешэхэм хагъэунэфыкълрэ чыплэхэр кыдахыгъэхэми, Кавказ цыпсэурэ лъэпкъмэ якъашхохэр пчэгум даху кышшагъэлъэгъуагъэх, Альберт жыр клэтэу кызырэшъуагъэм тигъэгүшлуагъ, зэнэкълуур хэлэжъагъэхэр лэгу фытеуагъэх.

— Хэгъэгү зэошхом ыуж сыкъэхуыгъ. Уагъэхэр тешагъэху сятэ чылэм кыгъэгъэхыгъагъ, — кытилуагъ Кълуэ Амэрбий. — Тиунагъо тхъамыклэу шылагъ, гъаблэр зэпытчыгъ. Тшхыштыр зэрэфимыкълуурэм кыхэкълэу сянэ пцэжыяшэ сигъакълотыгъ. Сятэ дунаим зехыжым сишлуагъэ унагъом зэрэзгъэкълотыгъ сыпылыгъ. Тхъаегъэпсэху зэнэкълуур изэхэщакълухэр. Сикълэлэцылгъор непи сыгу къэзгъэкълу-

жыгъ. Жыы кыабзэм тызэрэхэтыгъэм ишлуагъэ кытэкълышт.

Дунаим шызэлъашлэрэ футболлэу, кълэлпчълэу Лев Яшиным кызырэтхыжыгъагъэу, футбол ешлэгъур зышылэшт мафэм пцэжыяшэ клоныр иклэсагъ. Нэпкъым зэрэтетым кыпкырыклэу ипкыинэ-лынэхэр ыгъэпытэщыгъэх, жыы кыабзэр лэзэгъоу ылытэщыгъ. Цыфыр рэхъатыным фэл уахтэ кызырфигъотыжыным мэхъэнэ ин Л. Яшиным ритыщыгъ.

Зэфэхысыжхэр

Тхъакълушынэ Аслъани, Къумпыл Мурати, нэмыкълэ шъэхъэтхэри пцэжые ешагъэх. Уахтэр пкълэнчъэу агъэлуагъэп. Пцэкъэнтфыхэмклэ зы пцэжыеп псым кыхадзыгъэр. Телерадиокомпаниеу «Адыгеим» икоман-

дэу Виктор Крючковыр зыхэтым апэрэ чыплэр кыдихыгъ, пцэжыеу кыубытыгъэр килограмм 12 мэху. АР-м лфшлэнымклэ ыкълэ цыфхэр социальнэу кълууымэгъэхэмклэ и Министерствэ зэнэкълуур чанэу хэлэжъагъ. Ящэнэрэ чыплэр кызырэдэхыгъэр гъэхъагъэклэ пцэжыяшэмэ зыфалэгъужыгъ. Урысыем икълутамэу Адыгеим шылэ ФСО-м икомандэ ятлонэрэ чыплэр кыдихыгъ, пцэжыеу кыубытыгъэр кг 6,6-рэ.

Сыхъатыным кыкълотлэ зэнэкълуур клуагъэ. Федерацие импрезидентэу Юрий Петровым кызырлуагъэмклэ, пцэжыешэ спортым тиреспубликэ зыщешоумбгъу. Япллэнэрэ зэнэкълуур бжыхэм зэхэщэшт.

Сурэтхэр зэнэкълуур кыштытрахыгъэх.

ФУТБОЛ. УРЫСЫЕМ И КУБОК

«Зэкълушныгъэм» и 12-м еублэ

«Дагдизель» Каспийск — «Зэкълушныгъ» Мыекълуапэ — 2:0. Бэдзэогуум и 7-м зэдешлагъэх.

Зезыщагъэхэр: А. Гуренко, К. Константинов — Астрахань, Х. Талаев — Грозный.

«Зэкълушныгъ»: Плахтий (Целовальников — 74), Мыкълэ, Абаев, Цакулов, Ибрагимов, Батырбий (Айдельмант, 58), Датхъуж, Волков, Кълонэ (Ешыгуау, 70), Осмаев, Ушаков.

Кълэлпчъэм лэгуаор дэзыдзагъэхэр: Алиев — 17, Вашидов — 73.

Урысыем футболымклэ и Кубок икълдэхын фэгъэхыгъэ ешлэгъум Каспийскэрэ Мыекълуапэрэ якомандэхэр шызэлуклагъэх. «Зэкълушныгъэм» зэхэкълыныгъабэ фэхуыгъ. Клэу аштэгъэ футболистхэм ясенуаушыгъэ кызылэуахынэу, ешлэкълэ дэгъу кыагъэлъагъозэ тагъэгүшлонэу афэтэлэ. 2013 — 2014-рэ илэхэхэм Урысыем и Кубок икълдэхын фэгъэхыгъэ ешлэгъур «Зэкълушныгъэм» шлуахы, зэнэкълуур кыхэхыгъ. Джы тикомандэ пшъэрылэ шъхъалэу илэр ятлонэрэ купэу «Кыблэм» шыкълотт зэлуклэгъухэм дэгъоу ахэлэжъэныр ары. Урысыем изэнэкълуур ятлонэрэ купэу «Кыблэм» бэдзэогуум и 12-м шаублэшт.

СУРЭТ-ЭТИУД

Тикультурэ лъызыгъэкълотэрэ ныбжыкълэхэр.

Нэклубгъор зыгъэхъахыгъэр ЕМТЫЛЪ Нурбий.

Зэхъышшагъэр ыкълэ кыддзыгъэкълуэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ лфхэмклэ, лэклэб кыралхэм ащыпсэурэ тилъэпкыгъуэхэм адырлэ зэпхыныгъэхэмклэ ыкълэ кыабар жьугъэм иамалхэмклэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редактор шъхъалэр

ДЭРБЭ ТИМУР

Редактор шъхъалэм иапэрэ гуадзэр МЭШЛЭКЪО Саид

Редактор шъхъалэм игуадзэр — пшъэдэкълыжы зыхыыр секретары ХЪУРМЭ Хъусен

Редакциер зыдзылэр: 385000, кълэ. Мыекълуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор шъхъалэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44, редактор гуадзэр-пшъэдэкълыжы зыхыыр секретары: 52-16-77.

E-mail: adygvoice@mail.ru

Зышъаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацие хэутын лфхэмклэ, телерадиокълэтынхэмклэ ыкълэ зълы-лэсыклэ амалхэмклэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыплэ гълорышлалэ, зэраушыхъатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зышъауштырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кълэ. Мыекълуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр

4035

Индексхэр

52161

52162

Зак. 2551

Хэутыным узшыкълотхэнэу шыт уахтэр Сыхъатыр 18.00 Зышыкълотхэгъэхэ уахтэр Сыхъатыр 18.00